

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018 (HE 106/2017 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 26.10.2017.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- opetusneuvos Petri Haltia, opetus- ja kulttuuriministeriö
- kulttuuriasianneuvos Petra Havu, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Riitta Kaivosoja, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Tapio Kosunen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Eeva-Riitta Pirhonen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- johtaja Jari Rajanen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Esko Ranto, opetus- ja kulttuuriministeriö
- taluspäällikkö Pasi Rentola, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Mika Tammilehto, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylitarkastaja Hannu Tolonen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- johtaja Matti Lahtinen, Opetushallitus
- opetusneuvos Ulla Laine, Opetushallitus
- tutkimusohjaaja Mika Kortelainen, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- yliopistonlehtori Venla Bernelius, Helsingin yliopisto
- yksikön päällikkö Elina Harjunen, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
- arviointiasiantuntija Laura Repo, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
- professori Jussi Välimaa, Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto
- pääjohtaja Juhani Kostet, Museovirasto
- pääjohtaja Heikki Mannila, Suomen Akatemia
- johtaja Minna Sirnö, Taiteen edistämiskeskus
- opetus- ja kulttuuriyksikön johtaja Terhi Päivärinta, Suomen Kuntaliitto
- erityisasiantuntija Päivi Väisänen-Haapanen, Suomen Kuntaliitto
- pääjohtaja Risto Ruohonen, Kansallisgalleria
- rehtori Turo Kilpeläinen, Ammattikorkeakoulujen Rehtorineuvosto Arene ry

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp

- toiminnanjohtaja Riitta Rissanen, Ammattikorkeakoulujen Rehtorineuvosto Arene ry
- asiantuntija Satu Ågren, Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry
- puheenjohtaja Christer Holmlund, Finlands Svenska Lärarförbund FSL rf
- puheenjohtaja Ilkka Niemeläinen, Forum Artis ry
- puheenjohtaja, Vaasa-opiston rehtori Sannasirkku Autio, Kansalaisopistojen liitto KoL ry
- toiminnanjohtaja Jaana Nuottanen, Kansalaisopistojen liitto KoL ry
- puheenjohtaja Anitta Pakanen, Lastentarhanopettajaliitto LTOL
- koulutusjohtaja Heljä Misukka, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- erityisasiantuntija Jaakko Salo, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- erityisasiantuntija Ritva Semi, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- pääsihteeri Kimmo Levä, Suomen museoliitto ry
- huippu-urheiluyksikön johtaja Mika Kojonkoski, Suomen Olympiakomitea
- urheiluakatemian johtaja Simo Tarvonen, Suomen Olympiakomitea
- puheenjohtaja Emma Terho, Suomen Olympiakomitean urheilijavaliokunta
- toiminnanjohtaja Kirsi Korhonen, Suomen Taiteilijaseura
- toiminnanjohtaja Ulla Siimes, Suomen Vanhempainliitto ry
- toiminnanjohtaja, YTT Leena Wahlfors, Suomen yliopistot UNIFI ry
- puheenjohtaja Kalle Ropponen, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto
- puheenjohtaja Aaro Harju, Vapaa Sivistystyö ry
- varapuheenjohtaja Jyrki Ijäs, Vapaa Sivistystyö ry
- opetusneuvos Martti Hellström

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- kasvatustieteen professori Erno Lehtinen, Turun yliopisto
- Helsingin kaupunki
- Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore
- Urheilijoiden Ammattienedistämisseätiö (URA)
- Galleristit ry
- Invalidiliitto ry
- Professoriliitto ry
- Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – SAKKI ry
- Suomen Kansanopistoyhdistys ry
- Suomen kesäyliopistot ry.
- Suomen Lukiolaisten Liitto
- Suomen Opiskelija-Allianssi - OSKU ry
- Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry
- Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry
- Teollisuustaitteen Liitto Ornamo
- Tieteentekijöiden liitto
- Visuaalisen alan taiteilijoiden tekijänoikeusyhdistys KUVASTO ry
- professori Kirsti Karila

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Sivistysvaliokunta toteaa, että julkisen talouden velkaantuminen sekä siitä seuraavat sopeuttamistoimet asettavat opetus- ja kulttuuriministeriön toimialoille tiukat taloudelliset reunaehdot. Tasavertaisten ja laadukkaiden koulutuspalveluiden turvaaminen varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen on turvattava kaikille myös vähentyvien resurssien tilanteessa. Toiminnan ja talouden sopeuttaminen toteutetaan tekemällä rakenteellisia uudistuksia ja lisäämällä koulutusjärjestelmän tuottavuutta ja tehokkuutta, erityisesti koulutuksen ja osaamisen kärkihankkeella.

Hallitusohjelman mukaisesti valtionosuuksiin ei tehdä vuodelle 2018 indeksikorotusta.

Sivistysvaliokunta pitää erittäin myönteisenä sitä, että varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja esitetään alennettaviksi ensi vuoden alusta lukien. Uudistuksen kokonaisvaikutus on noin 70 milj. euroa. Pieni- ja keskituloisen perheen maksut alenevat ja 2. lapsen sisaralennus nostetaan 50 %:iin. Hallitus käynnistää myös kokeilun viisivuotiaiden maksuttomasta varhaiskasvatuksesta yhteistyössä kuntien kanssa.

Valiokunta pitää erittäin tärkeänä perusopetuksen tasa-arvon vahvistamiseen ja haasteellisilla alueilla toimivien koulujen avustamiseen tarkoitettua 25 miljoonan euron lisärahoitusta. Valiokunta kannattaa uuden pedagogiikan ja uusien oppimisympäristöjen käyttöönoton vauhdittamista, koulujen kokeilu- ja kehittämistyön tukemista sekä opettajien osaamisen vahvistamista. Vuonna 2018 kärkihankerahoitusta kohdennetaan digitaaliseen osaamiseen sekä kielikokeiluihin ja taiteen perusopetuksen saavutettavuuden edistämiseen yhteensä 24 miljoonaa euroa.

Sivistysvaliokunta korostaa lukiokoulutuksen uudistamisen tärkeyttä.

Vapaan sivistystyön oppilaitokset voivat toteuttaa ensi vuodesta lähtien maahanmuuttajien uutta kotoutumiskoulutusmallia, jossa keskitytään kotoutumissuunnitelman mukaisiin luku- ja kirjoitustaidon sekä suomen/ruotsin kielen opintoihin joustavalla tavalla. Koulutuksen toteuttamiseen ohjataan 4,9 miljoonaa euroa.

Sivistysvaliokunta toteaa, että ammatillisen koulutuksen reformi tulee voimaan vuoden 2018 alussa, jolloin koulutuksen lainsäädäntö, rahoitus- ja ohjausjärjestelmät sekä tutkintojärjestelmä uudistuvat. Samassa yhteydessä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle siirretään tutkintotavoitteinen työvoimakoulutus ja osa tutkintoon johtamattomasta työvoimakoulutuksesta, minkä vuoksi ammatillisen koulutuksen määrärahaa lisätään opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokassa 50,7 miljoonalla eurolla. Valiokunta pitää tärkeänä, että ammatillisen koulutuksen uudistuksen toimeenpanon tukemiseen esitetään ensi vuodelle 15 miljoonan euron lisäpanostus. Nuorisotyöttömyyden vähentämiseksi ja osaamistarpeisiin vastaamiseksi ammatillisen koulutuksen tarjontaa lisätään 1 000 opiskelijavuodella, minkä kustannusvaikutus on 9,4 milj. euroa.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että ammatillisen koulutuksen uudistuksen toimeenpanoa ja koulutuksen toteuttamista seurataan laajasti eduskunnan hyväksymien seurantalauseumien mukaisesti.

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp

Korkeakouluopetuksessa ja tutkimuksessa edistetään korkeakoulutuksen ja tutkimuksen laatua, vaikuttavuutta ja kansainvälisyyttä. Yliopistojen verkostomaisen yhteistyön edistämiseen esitetään 2 miljoonan euron lisämäärärahaa ja positiivisen rakennemuutoksen alueiden korkeakoulutetun työvoiman tarpeeseen vastaamiseksi esitetään 6 miljoonan euron määrärahaa. Valiokunta pitää erittäin tarpeellisenä sitä, että yliopistokoulutettujen lastentarhanopettajien koulutusmääriä nostetaan. Varhaiskasvatuksen henkilöstörakenteen kehittämiseen esitetään 5 miljoonan euron lisäystä vuodelle 2018.

Valiokunta korostaa, että myös huippututkimukseen ja tutkimuksen vaikuttavuuteen panostetaan talousarvioehdotuksessa. Suomen Akatemialle esitetään määrärahavaltuutta lippulaiva-tutkimuskeskittymien toteuttamiseen 25 miljoonaa euroa vuodelle 2018. Valiokunta arvioi, että lippulaivaohjelma vahvistaa suomalaisen tieteen huippuja ja tukee yhdessä innovaatioverkostojen kanssa tutkimuksen yhteiskunnallista ja talouden kasvua tukevaa vaikuttavuutta. Valiokunta korostaa myös yliopistojen muun tutkijalähtöisen tutkimuksen merkitystä innovaatiopotentialin kannalta.

Datahallinnan ja suurteholaskennan kehittäminen 12 miljoonalla eurolla, opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen uudistaminen 23 miljoonalla eurolla ja luonnontieteen ja matematiikan opetuksen laadun nostaminen 5 miljoonalla eurolla vuonna 2018 ovat tarkkaan harkittuja ja kannattavia panostuksia vallitsevassa taloudellisessa tilanteessa.

Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen pääomituksen esitetään 70 miljoonaa euroa, ja ammattikorkeakoulujen TKI-toimintaan panostetaan 5 miljoonaa euroa osaamistarpeisiin vastaamiseen ja alueiden työelämän kehittämiseen.

Perheellisten opiskelijoiden opintotukeen esitetään 75 euron kuukausittaista huoltajakorotusta, jota varten varataan 10 miljoonaa euroa. Opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokkaan sisältyvien asumislisämäärärahojen tarve on vähentynyt opiskelijoiden siirryttyä 1.8.2017 alkaen pääosin yleisen asumistuen piiriin. Valiokunta korostaa tarvetta seurata asumistuki uudistuksen ja opintotukeen tehtyjen muutosten vaikutuksia erityisesti perheellisten opiskelijoiden ja yhteisessä asunnossa asuvien opiskelijoiden toimeentuloon.

Kulttuurin ja taiteen rahoitukseen esitetään ensi vuoden talousarvioon yhteensä 456,6 miljoonaa euroa, joka on 6,7 miljoonaa euroa vähemmän kuin kuluvana vuonna. Rahapelitoiminnan voittovarojen osuus rahoituksesta on 244,3 miljoonaa euroa, jossa on 10,7 miljoonaa euroa kasvua verrattuna tähän vuoteen. Sivistysvaliokunta esittää vakavan huolensa siitä, että taiteen ja kulttuurin rahoituksesta kasvava osuus rahoitetaan rahapelitoiminnan voittovaroista. Taiteen ja kulttuurin toimijoille on ensiarvoisen tärkeää, että toiminnan rahoitus on mahdollisimman vakaata, jolloin toimintaa voidaan suunnitella useamman vuoden tähtäimellä. Taiteelle ja kulttuurille elintärkeän valtion rahoituksen sitominen kasvavassa määrin rahapelitoiminnan tuottoihin sisältää epävarmuustekijän nimenomaan liittyen rahoitustason jatkuvuuteen.

Taiteeseen ja kulttuuriin käytettävien rahapelitoiminnan voittovarojen kasvusta 10 miljoonaa euroa irrotetaan jakamattomien voittovarojen rahastosta, ja siitä on tarkoitus käyttää miljoona euroa Kansallisteatterin Pienen näyttämön perusparannuksen suunnitteluun ja kolme miljoonaa euroa määrärahasiirtoihin työ- ja elinkeinoministeriön pääluokkaan, josta rahoitetaan audiovisuaalisen alan kannustinjärjestelmää. Lisäksi jakamattomien voittovarojen rahastosta tehdään kuuden mil-

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp

joonan euron lahjoitus Suomalais-virolaisen kulttuurisäätiön pääomaan. Valiokunta kannattaa näitä panostuksia.

Hallituksen kärkihankkeella parannetaan taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta. Taiteen perusopetuksen ja muun taide- ja kulttuuritoiminnan tarjontaa lisätään ohjatulla kerhotoiminnalla ja lasten kulttuuritoiminnalla kouluissa. Prosenttitaiteen periaatetta laajennetaan muille kuin visuaalisille taiteenaloille ja kattamaan taide- ja kulttuuripalveluiden käyttöä sosiaali- ja terveydenhuollossa. Tähän toimintaan varataan vuodelle 2018 yhteensä 2,6 miljoonaa euroa.

Sivistysvaliokunta pitää tärkeänä osana hallitusohjelman kärkihankkeita toteutettavaa Tunti liikuntaa päivässä -hanketta. Lisäksi jatketaan kokeiluja toisen asteen oppilaitoksissa. Hankkeeseen käytetään vuonna 2018 kärkihankerahoitusta 7 miljoonaa euroa.

Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että nuorten työpajatoimintaa ja etsivää nuorisotyötä tuetaan osana Nuorisotakuusta yhteisötakuun suuntaan -kärkihanketta.

Tasa-arvoinen varhaiskasvatus ja perusopetus kaikille

Yleiskuva tutkimusten valossa

Sivistysvaliokunta on kuullut laajasti asiantuntijoita varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen tasosta, saavutetuista oppimis- ym. tuloksista sekä näihin liittyvistä alueellisista ja muista eroista. Keskustelu oppimistulosten eroista on saanut vauhtia maamme heikentyneistä tuloksista kansainvälisessä Pisa-arvioinnissa. Suomen ajankohtaisina haasteina ovat hallituksen esityksessäkin tunnistetut trendit oppimistulosten eriytymiseen ja heikkenemiseen sekä kansainvälisesti vähäinen osallistuminen varhaiskasvatukseen.

Uusimmissa PISA 2015 -tuloksissa positiivista on se, että Suomi on edelleen osallistuvien maiden joukossa huippumaita ja sijoituksemme on edelleenkin varsin hyvä etenkin OECD-maihin verrattuna. Luonnontieteiden osaaminen oli OECD-maiden kolmanneksi parasta, ja lukutaidossa suomalaisnuoret ovat edelleen parhaiden joukossa. Aikaisemmissa PISA -tutkimuksissa todettu oppimistulosten lasku matematiikassa on jatkunut, mutta sen vauhti on hidastunut, ja lukutaidossa heikkeneminen on pysähtynyt. Maahanmuuttajataustaiset nuoret menestyvät aiempaa paremmin ja ruotsinkielisten oppilaiden osaaminen suhteessa suomenkielisiin on parantunut. Meillä on tutkimuksen mukaan yhä edelleen hyvät opettajat ja koulut, eikä koulujen ja opettajien toiminnassa näytä tulosten perusteella olevan tekijöitä, jotka selittäisivät pitkään jatkunutta osaamisen heikentymistä.

Tarkemmassa tarkastelussa ilmenee, että vaikka maamme koulujen väliset erot ovat tutkimuksen mukaan kansainvälisesti erittäin pieniä, osaamisen tasossa koulujen ääripäät näyttävät etäännyvän toisistaan. Myös huippukoulujen taso on tutkimusten mukaan laskenut Suomessa, ja esimerkiksi parhaiten menestyneiden koulujen taso luonnontieteissä on Suomessa lähes sama kuin OECD-maissa kouluissa keskimäärin. Tutkimustulokset osoittavat erityisen vahvaa laskevaa trendiä matematiikassa. Siinä pudotus osaamispisteissä vastaa noin yhden lukuvuoden opintoja. Tätä havaintoa vahvistaa myös neljäsluokkalaisilla tehty IEA:n TIMSS-tutkimus (Trends in International Mathematics and Science Study). Tutkimusten mukaan yhä suurempi osa oppilaista ei

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp

tavoita edes vähimmäisosaamista, jota jatko-opinnoissa, työelämässä tai edes arkielämässä selviytymiseen tarvitaan. Heikosti menestyvien oppilaiden osuudessa pojat ovat yliedustettuina. Saadun arvion mukaan jopa 6 000 poikaa vuosittain lähtee peruskoulusta käytännössä erittäin heikolla lukutaidolla.

Eriytymisen leimaa-antava piirre on alueellisten oppimistulosten erojen kasvu huono-osaisuuden vaikutuksesta. Vielä 1990-luvun lopulla erot kasvoivat pääsääntöisesti hyväosaisuuden korostumisella, mutta viimeisen 20 vuoden aikana erot ovat kääntyneet kasvuun erityisesti jakauman huono-osaisessa päässä. Alueiden huono-osaisuudessa korostuu kaksi kansallista periferiaa: suuret syrjäseudut, Itä- ja Pohjois-Suomi, sekä kaupunkien tihenevät huono-osaisuuden ytimet. Esimerkiksi Helsingissä koulujen oppilasalueiden välinen vaihtelu hyvä- ja huono-osaisuudessa on yhtä suurta kuin koko Suomen kuntien välinen vaihtelu. Päiväkotien ja koulujen toimintaan kohdistuu lasten moninaistuvien taustojen ja sosiaalisten ongelmien kasaantumisen kautta uudenlaisia haasteita alueilla, joilla muodostuu huono-osaisuuden paikallisia taskuja ja joille esimerkiksi yksipuolisesti keskittyy maahanmuuttajataustainen väestö.

Saman kunnan koulujen välisen eron lisäksi on tutkimuksissa havaittu myös merkittäviä osaamisen eroja koulujen sisällä luokkien välillä. Ne ovat tutkimusten mukaan lisääntyneet voimakkaasti ja ovat tällä hetkellä huomattavasti suurempia kuin missään muussa Pohjoismaassa. Tätä kehitystä on selitetty muun muassa koulujen sisälle rakentuneella epävirallisella tasokurssijärjestelmällä, jossa oppilaat ohjataan suoritustasonsa mukaisesti eritasoisiin rinnakkaisluokkiin. Erilaisien erikoisluokkien oppilasvalinnoissa on painotettu oppilaiden aikaisempaa suoritustasoa ja testejä. Samalla tiukkenevien resurssien vuoksi perinteiseen saman ryhmän puitteissa tapahtuvan tuen eriyttämiseen on ollut vähemmän mahdollisuuksia. Lisäksi erityisoppilaiden integrointi tavallisiin luokkiin voi tutkimuksen mukaan olla yhtenä syynä tämän eritasoisten luokkien mallin yleistymiseen.

Kokonaiskuvan muodostamisessa on tärkeää mieltää myös ne asiakohdat, joiden osalta tutkimustulokset eivät anna yksiselitteistä vastausta syy-seuraussuhteesta.

Empiirinen tutkimus ei anna yksiselitteistä vastausta luokkakokojen ja oppimisen välisestä yhteydestä. Ryhmäkoot voivat vaihdella monestakin syystä, sillä pienillä paikkakunnilla luokat ovat helposti pieniä. Ryhmäkoon asemasta olisikin tutkijoiden mukaan pohdittava sitä, millainen pedagogiikka toimii pienessä opetusryhmässä ja millainen isossa.

Empiirisen tutkimuksen perusteella ei myöskään voi tehdä johtopäätöksiä siitä, millä tavalla koulutuksen toteutetut säästöpäätökset ovat vaikuttaneet tai miten kehittämishankkeet vaikuttavat opetuksen laatuun. Ensiksi aikajänne on aivan liian lyhyt, jotta johtopäätöksiä voisi tehdä. Toinen syy on se, että koulutusjärjestelmän muutokset eivät ole hermeettinen laboratorio, jossa voidaan kontrolloida eri muuttujia. Muutokset koskettavat jollakin tavoin kaikkia, mistä syystä ei ole "nollahypoteesiä", johon muutoksia voisi verrata. Lisäksi opetuksen laatuun vaikuttavat lukemattomat muutkin tekijät, kuten paikkakunta, opettajakunnan rakenne, oppilaat ja heidän vanhempansa sekä myös sattuma.

Sivistysvaliokunta pitää edellä todettuja tutkimustuloksia erittäin vakavina sekä henkilötasolla niille nuorille, jotka eivät yllä tarvittavalle osaamisen tasolle, että maamme osaamisvarannolle

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp

kokonaisuudessaan, kun tulevaisuuden työ ja toimiminen kansalaisyhteiskunnassa yhä enemmän vaatii monipuolista osaamista ja kykyä jatkuvasti oppia uutta. Valiokunta painottaa oppimistulosten heikkenemistrendin laaja-alaista selvittämistä ja ratkaisujen löytämistä. Sosioekonomisen taustan vaikutus heikkeneviin oppimistuloksiin on jo tutkimustuloksin vahvistettu.

Valiokunta korostaa myös perheiden sisäisten asenteiden merkitystä. Vanhempien positiivinen asenne koulutukseen ja usko koulutuksen tärkeyteen elämässä menestymisen kannalta periytyy tutkimusten mukaan lapsille.

Sivistysvaliokunta toteaa, että koulutusjärjestelmä on ainoa yhteiskunnallinen järjestelmä, joka avaa kansalaisille uusia mahdollisuuksia tulevaisuuteen. Tästä syystä koulutusmahdollisuuksien tasa-arvo on yhteiskunnallisena tavoitteena demokraattisen ja avoimen yhteiskunnan peruspilari. Sen sijaan koulutustulosten tasa-arvo on kompleksisempi asia, sillä ihmisten välillä on eroja niin oppimisessa kuin kyvyissäkin. Koulutusjärjestelmän ei kuitenkaan tulisi pyrkiä kasvattamaan näitä eroja, vaan tasoittamaan niitä, jotta jokaisella olisi mahdollisuus päästä elämässään eteenpäin. PISA-tulokset osoittavat valitun koulutuspoliittisen linjan toimineen kohtuullisen hyvin. Siksi tätä koulutuspoliittista linjaa on edelleen järkevää noudattaa, sillä pienellä kansakunnalla ei ole varaa menettää yhtään kansalaista syrjäytymiskierteeseen.

Valiokunta korostaa, että mahdollisuuksien tasa-arvon kehittämisessä tulee jatkossa korostaa ns. heikkenevien kierteiden ja syrjäytymisen torjuntaa. Tarvitaan sosiaalipoliittisia ratkaisuja esimerkiksi lapsiperheiden köyhyyden poistamiseksi, kaupunkisuunnitteluun liittyviä toimia alueiden eriarvoistumisen estämiseksi, pitkän tähtäimen ratkaisuja koulutuksen perusrahoituksen vahvistamiseksi ja tarkkaan harkittuja näyttöön perustuvia positiivisen diskriminaation mukaisia erillisavustuksia haastavissa olosuhteissa toimivien koulujen toiminnan kehittämiseksi.

Peruskoulutus

Hallituksen Uusi peruskoulu -ohjelman tavoitteet peruskoululle ovat oppijalähtöisyys, osaavat opettajat sekä avoin ja yhteisöllinen toimintakulttuuri. Tutoropettajat tukevat pedagogiikan uudistamista, uusien opetussuunnitelmien käyttöönottoa ja kollegoiden osaamisen kehittämistä.

Opetushallitus myönsi 7,5 miljoonan euron erityisavustuksen tutoropettajatoimintaan vuonna 2016. Lähes 80 % opetuksen järjestäjistä haki rahoitusta. Toiminta lähti käyntiin keväällä 2017. Syksyn 2017 meneillään olevalla hakukierroksella haettavana on noin 8 miljoonaa euroa ja lisäksi alueellista koordinaatio- ja kehittämisrahaa 1,8 miljoonaa euroa.

Ohjelmassa opettajankoulutuksen kehittämiseen ja opettajien osaamiseen suunnataan yhteensä 60 miljoonaa euroa. Kehittämisohjelman toimeenpano ja opettajankoulutuksen hankkeet käynnistyivät vuonna 2017. Toimeenpanoa tuetaan opettajankoulutusta järjestäville korkeakouluille suunnatulla 15 miljoonan euron määrärahalla.

Kieltenopetuksen varhentamista koskevaan kokeiluun haetaan hankkeita, joiden tavoitteena on löytää uudenlaisia toimintamalleja lasten varhaisen kielenoppimisen kyvyn hyödyntämiseen, oppilaiden motivoimiseen ja sitouttamiseen. Painopisteenä on myös muu varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa tai perusopetuksessa toteutettu kielen oppimiseen ja opetukseen liittyvä toimin-

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp

ta, jolla tähdätään kielten oppimisen varhentamiseen ja kehittämiseen. Kärkihankkeeseen on varattu yhteensä 10 miljoonaa euroa vuosille 2017 ja 2018.

Noin neljännes Suomen kunnista osallistuu hallituksen kärkihankkeen kautta kielenopetuksen varhentamista koskeviin kokeiluihin. Tavoitteena on myös luoda hanketta tukeva valtakunnallisesti kattava täydennyskoulutusohjelma. Kärkihanke on saadun selvityksen mukaan paikallistasolla vasta alkanut. Lisäksi toteutetaan v. 2018 hallitusohjelman mukainen toisen kotimaisen kielen opetuksen kokeilu.

Hallitus päätti puolivälintarkastelussaan huhtikuussa 2017 käynnistää 19 uutta toimenpidettä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi, syrjäytymisen ehkäisemiseksi sekä koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten määrän vähentämiseksi. Toimenpiteisiin kuuluu selvitys erityisopetuksen kehittämistarpeista. Selvitys toteutetaan TEAS-hankkeena, ja se koskee varhaiskasvatusta sekä esi- ja perusopetusta.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman vaativan erityisen tuen kehittämissuunnitelman loppuraportti (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:34) julkaistiin syyskuussa 2017. Raportin mukaan Suomessa on noin 10 000 oppilasta, jotka tarvitsevat vuosittain vaativaa erityistä tukea oppimisen ja koulunkäynnin tueksi esi- ja peruskouluvaiheessa. Työryhmä esittää raportissaan 12 ehdotusta, joilla mm. sairaaloiden, kuntien ja kuntayhtymien sekä laitos- ja erityiskoulujen järjestämää perusopetusta ja koulunkäyntiä tulisi kehittää, jotta oppilaiden oikeudet toteutuvat tasapuolisesti koko maassa.

Sivistysvaliokunta pitää edellä todettuja hankkeita ja panostuksia erittäin tärkeinä. Valiokunta korostaa hyviksi osoittautuneiden hankkeiden, kuten tutoropettajatoiminnan, rahoituksen vakinaistamista. Valiokunta korostaa myös, että laaja hankerahoitus tulisi saada ennakoitavammaksi, pitkäkestoisemmaksi ja yksinkertaisemmin haettavaksi. Kaikissa kunnissa ei ole riittävää hallintohenkilökuntaa täyttämään osin hankalasti ymmärrettäviä hakemuksia. Hakemusmenettelyn yksinkertaistaminen lisäisi jo omalta osaltaan alueellista tasa-arvoa.

PD-määrärahan käyttö. Niin sanotun positiivisen diskriminaation eli myönteisen erityiskohtelun määrärahan tarkoituksena on selvityksen mukaan ennaltaehkäistä sosiaalisten ongelmien kasautumista ja lisätä koulutuksellista tasa-arvoa ja sosiaalista tasapainoa eri alueiden kesken. Samalla edistetään oppilaiden fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia. Positiivisesta diskriminaatiosta saadut kokemukset ovat selvityksen mukaan rohkaisevia. Esimerkiksi Helsingin kaupunki on tukenut 1990-luvulta asti PD-rahoituksella heikoimmilla olevien kaupunginosien kouluja. Rahoitusta ovat saaneet koulut, jotka toimivat haastavissa olosuhteissa. Tällaisiksi on laskettu esimerkiksi alueen aikuisten matala koulutustaso tai köyhyys tai vieraskielisten oppilaiden suuri osuus. Vaikuttavuus ja tuki on ilmennyt siinä, kuinka iso osa oppilaista jatkaa opintoja heti peruskoulun jälkeen.

Vuonna 2016 tasa-arvon edistämiseksi ja opetusryhmäkokojen pienentämiseksi osoitetut valtionavustukset yhdistettiin valtion talousarviossa. Vuonna 2016 avustusta myönnettiin koulutuksellista tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin, esi- ja perusopetuksen erityisopetuksen laadun kehittämiseen, siihen liittyvään koulunkäyntiavustajien palkkaamiseen ja opetusryhmäkoon pienentämiseen, joka sisälsi valtiovarainvaliokunnan tekemän lisäyksen.

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp

Valtion vuoden 2016 talousarvioesityksessä oli osoitettu enintään 7 645 000 euroa avustuksina esi- ja perusopetuksen erityisopetuksen laadun kehittämiseen ja siihen liittyvään koulunkäyntiavustajien palkkaamiseen sekä enintään 10 540 000 euroa koulutuksellista tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin. Valtiovarainvaliokunnan talousarvioesitykseen tekemä lisäys oli 2 000 000 euroa, ja se koski perusopetuksen laadun parantamista.

Toimenpiteiden vaikuttavuuden lisäämiseksi yhdistettiin erityisavustus kattamaan kokonaisuutena esi- ja perusopetuksen tasa-arvoa edistävät toimenpiteet, erityisopetuksen laadun kehittäminen, siihen liittyvä koulunkäyntiavustajien palkkaaminen ja opetusryhmäkoon pienentäminen siten, että vuosille 2016—2017 oli haettavana yhteensä enintään 20 185 000 euroa. Haku koski esi- ja perusopetusta. Talousarvioehdotuksessa vuodelle 2018 tasa-arvoavustus on yhteensä noin 30 milj. euroa.

Sivistysvaliokunta korostaa positiiviseen diskriminaatioon perustuvien avustusten tutkimuksissa todettua vaikuttavuutta. Vaikuttavuuden edelleen parantamiseksi tulee kiinnittää huomiota avustusten jakokriteereiden kokonaisvaltaiseen ja kunnianhimoiseen tarkasteluun jakopäätösten yhteydessä, jotta avustukset tosiaan saavuttavat eniten tuen tarpeessa olevat alueet, koulut ja oppilaat. Valiokunta pitää selvänä, että tuen kohdentumisen, vaikuttavuuden ja tehokkaimpien tukimuotojen kehittämisen selvittämiseksi tarvitaan vielä lisätutkimuksia. Saatujen asiantuntijalausuntojen mukaan positiiviseen diskriminaatioon perustuvia avustuksia tulee ottaa käyttöön sekä kansallisesti että paikallisesti.

Valiokunta korostaa saamansa lausuntojen perusteella, että merkittävä keino koulujen eriytymisen torjumisessa ja erityisesti heikkenevien alueiden koulujen tukemisessa on vahvistaa luottamusta omaan lähikouluun. Luottamus lähikoulun laatuun kannustaa perheitä valitsemaan oman lähikoulun ja vähentää myös asuinalueiden eriytymistä. Laadukas lähikoulu tarkoittaa sekä panostuksia koulujen pedagogisiin valmiuksiin että esimerkiksi sosiaalisiin ongelmiin ja kiusaamiseen puuttumista. Lähikoulujen merkityksen kasvattaminen vaatii kunnissa sivistystoimen ja maankäytön suunnittelun tiivistä yhteistyötä.

Valiokunnan saamat eräät toimenpide-ehdotukset. Saaduissa asiantuntijalausunnoissa sivistysvaliokunnalle on esitetty laaja kirjo toimenpiteitä, joihin peruskoulun osalta tulisi PD-rahoituksen käytön lisäksi ryhtyä tasa-arvoisen peruskoulun takaamiseksi kaikille asuinpaikasta ja muista olosuhteista riippumatta.

Näistä on valiokunnan arvion mukaan syytä korostaa erityisesti perusopetuksen rahoitustason nostamista ja kolmiportaisen tuen rahoituksen turvaamista oppilaiden tarvetta vastaavasti. Lausunnoissa on ehdotettu tavoitteeksi, että perusopetuspanostuksissa tulisi rahoitustaso nostaa vastaamaan Pohjoismaista keskiarvoa, josta Suomi on merkittävästi jäljessä. Sivistysvaliokunta pitää tavoitteellista etenemistä tärkeänä rahoitustason nostamiseksi.

Lausunnoissa on myös korostettu, että joustavaan perusopetukseen varattu määräraha on jo pitkään ollut 6 miljoonan euron tasolla, mutta toiminnalle olisi kuitenkin laajempaa tarvetta. Toinen keskeinen koulupudokkuutta ehkäisevä malli olisi tukiopinto-ohjaus, joka kohdistuu perusasteen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheeseen.

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp

Osana koulujen lisäresursointia on ehdotettu eri organisaatioiden (esim. nuorisotyö, terveyspalvelut) välisen yhteistyön kehittämistä oppilaiden tukemiseksi. Kansainvälisesti ja suomalaisissa kehittämishankkeissa on saatu myös hyviä kokemuksia kouluyhteisön ja oppilaiden tukemisesta koulun henkilöstöä täydentävillä uusilla ammattilaisilla, kuten kouluihin palkattavilla oppilaiden hyvinvointiin ja aktivointiin erikoistuneilla sosiaali- ja nuorisotyön ammattilaisilla.

Keskeisiä ovat myös muutosehdotukset oppilaiden subjektiivisten oikeuksien täsmentämisestä perusopetuksen yhdenvertaisuuden turvaamiseksi. Yleisestikin on esitetty, että perusopetusta koskeva lainsäädäntö on liian väljä, jotta se turvaisi oppilaalle säädettyjen oikeuksien toteutumisen ja perusopetuksen yhdenvertaisuuden koko maassa. Perusopetuslain väljät normit ja kantelu-järjestelmään perustuva valvonta sekä valvovien tahojen puutteelliset toimintavaltuudet ovat antaneet aihetta muutosehdotuksiin. Valiokunta nostaa esiin näiden ehdotusten joukosta ehdotuksen Opetushallituksen laatimista opetuksen järjestäjiä sitovista laatukriteereistä. Valiokunta pitää myös erittäin huomion arvoisena sitä, että perusopetuksesta puuttuu kaikille yhteinen tavoiteoppimäärä (perusoppimäärä) eli siis hyväksytyyn oppimäärän kriteerit. Jokaiselle oppilaalle tulisikin taata hyväksytyyn oppimäärän takaava opetus ja sen oppimiseen tarvittava tuki. Valiokunta pitää tärkeänä, että opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus arvioivat tavoiteoppimäärän määrittelyä koskevan ehdotuksen tarkoituksenmukaisuutta ja sen toteuttamismahdollisuuksia.

Toisen asteen nivelvaiheeseen on lausuntojen valossa kohdistettava lisää tukitoimia. Nivelvaiheen ongelmat liittyvät lausuntojen mukaan laajemmin riittävän osaamisen tason saavuttamiseen ja puutteisiin koulunkäynnin kolmiportaisessa tuessa. Vahvempaa tukea tarvitsevien oppilaiden osuus on ollut kasvussa jo 1990-luvulta alkaen, eikä konkreettisesti oppilaille tarjottava tuki (esim. erityisopetus ja osa-aikainen erityisopetus) ole kuitenkaan lausuntojen mukaan vastaavasti lisääntynyt samassa suhteessa. Osin nivelvaiheen ongelmista ja osin toisen asteen keskeyttäneiden määrystä juontuu myös ehdotus oppivelvollisuuden pidentämisestä.

Rehtorien ja opettajien jaksamisen vahvistamiseen, koulun johtamisen kehittämiseen, ammatillisen kehityksen tukemiseen koulussa ja riittävällä täydennyskoulutuksella sekä yleensä opettajien tieto- ja taitopohjassa olevien tasoerojen pienentämiseen on tehty myös useita ehdotuksia. Ehdotuksissa on toivottu esimerkiksi kohdennettua täydennyskoulutusta, joka kohdistuisi eriyttämiseen ja oppilaiden tukemiseen heterogeenisessä ryhmässä. Valiokunta tiedostaa, että koulutuksen järjestäjillä on käytännössä kovin erilaiset resurssit tukea ja kehittää opettajiensa osaamista. Tämä osaltaan murentaa tasa-arvoisen perusopetuksen pohjaa, ja siihen tulee kiinnittää jatkossa erityistä huomiota.

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen tila. Varhaiskasvatuksen järjestelmää on kehitetty koko 2000-luvun ajan vaihteittain. Hallinnonalan muutos sosiaali- ja terveyssektorilta kasvatukseen ja opetuksen alueelle sekä varhaiskasvatuksen lainsäädännön uudistaminen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden vahvistavat varhaiskasvatuksen asemaa elinikäisen oppimisen polun ensivaiheena. Kuntien järjestämän varhaiskasvatuksen lisäksi yksityisen hoidon tuki ja kotihoidon tuki antavat perheille mahdollisuuden valita heille sopivimman tavan käyttää lapsen oikeutta varhaiskasvatukseen tai hoitoon. Valiokunta pitää hyvänä, että varhaiskasvatuslaissa painottuvat lasten oikeudet ja pedagogiikka.

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp

Kansainvälisesti katsottuna suomalainen varhaiskasvatusta on korkeatasoista. Samalla kuitenkin muun muassa kuntien taloudellisen tilanteen, työllisyyden ja maantieteellisten erojen myötä varhaiskasvatustalouden kehittämisen ja järjestämisen vaihtelevat. Suomen Akatemian strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittama ja Jyväskylän yliopiston koordinoima CHILDCARE-konsortiotutkimus osoittaa, että osassa kuntia suuntaudutaan varhaiskasvatustalouteen investoimiseen lasten oppimispolun näkökulmasta, osassa vanhempien työssäkäyntiin liittyvien tarpeiden ja palvelujen tarjonnan näkökulmasta. Palvelujen erilaistuminen paikallisesti on yksi keskeinen kysymys laadukkaana varhaiskasvatusta toteuttamisessa ja yhdenvertaisten palvelujen ylläpitämisessä koko maan alueella. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että väestöryhmien ja alueiden eriytymisen haasteet vaikuttavat varhaiskasvatukseen perusopetusta vastaavalla tavalla. Varhaiskasvatuksessa on tärkeää pyrkiä nykyistä tarkemmin tunnistamaan moninaistuvien toimintaympäristöjen haaste. Sen merkitys lasten mahdollisuuksien tasa-arvoon on monien tutkimusten mukaan jopa suurempi kuin koulun. Varhaislapsuudessa syntyneet osaamiserot jäävät usein pysyviksi kouluikään tultaessa. Laadukkaalla varhaiskasvatuksella on mahdollista tukea kaikkien lasten oppimista ja pienentää tulevia osaamiseroja.

Valiokunta toteaa, että varhaiskasvatuksessa alueellista segregaatiota ja siihen liittyvien resurssien allokoinnin vaikutuksia ei ole tutkittu perusopetusta vastaavasti. Tätä asiaa olisi syytä selvittää. Keskeisiä keinoja tukea varhaiskasvatusta alueellista laatua on myös järjestelmän eriytymisen torjuminen perheiden valintoja ohjaamalla. Sillä on mahdollista ehkäistä lasten taustoista johtuvaa eriytymistä. Osaava henkilökunta ja riittävän pienet ryhmäkoot ovat keskiössä lasten saaman varhaiskasvatusta laadun ja vanhempien luottamuksen kannalta.

Osallistuminen ja saatavuus. Talousarvioesityksen yhtenä tavoitteena on, että varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten määrä kasvaa nykyisestä. Varhaiskasvatukseen osallistumisen aste on viime vuosina noussut hieman. Vuonna 2016 noin 68,1 % väestön 1–6-vuotiaista lapsista osallistui varhaiskasvatukseen. Luku jää alle OECD-maiden sekä Pohjoismaiden keskiarvojen.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee huomattavasti alueittain maassamme. Haasteena on mm. se, miten saadaan siihen osallistumaan ne lapset, jotka tutkimustenkin mukaan palvelusta eniten hyötyisivät. Varhaiskasvatukseen osallistumiseen liittyy myös kysymys subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisesta 20 tuntiin viikossa. Valiokunta kiinnittää huomiota varhaiskasvatusta uudistamista koskevaan hallituksen esitykseen (HE 80/2015 vp) liittyvässä mietinnössään (SiVM 11/2015 vp) esittämäänsä ja eduskunnan hyväksymään lausumaan, jonka mukaan eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto laatii kokonaisarvioinnin eri uudistusten aiheuttamista vaikutuksista sekä lapsiin että perhe- ja sukupuolten väliseen tasa-arvoon ja että tämä arviointi huomioidaan varhaiskasvatusta uudistuksessa.

CHILDCARE-hankkeen kyselytutkimus toi esille sen, että erilaiset kotihoidontuen kuntalisän maksamisen ehdot olivat yhteydessä lasten hoitamiseen kotona. Vanhemmista suurempi osa hoiti lapsia kotona, kun kunta maksoi kotihoidon tukea nuorimmasta lapsesta ja sisaruslisän. Kun kotihoidon kuntalisä maksettiin vain nuorimmasta lapsesta, vanhemmat hoitivat yksi-vuotiaastaan kotona saman verran tai vähemmän kuin kunnissa, joissa ei maksettu kotihoidon tuen kuntalisää. Kyselytutkimuksessa ilmeni myös aiempien, esimerkiksi THL:n ja Kelan tutkimusten osoittama havainto, että korkeammin koulutettujen vanhempien lapset osallistuivat useammin varhaiskasvatukseen kuin matalammin koulutettujen vanhempien lapset. Samalla yli puolet

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp

CHILDCARE-kyselyyn vastanneista, kotona lastaan hoitavista vanhemmista vastasi yhteiskunnan tuen mahdollistavan lapsen hoitamisen kotona.

Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017—2030 -selvityksessä kiinnitetään huomiota siihen, kuinka varhaiskasvatuksen piiriin saataisiin erityisesti pienituloiset perheet tai vähän koulutettujen äitien lapset, jotka tällä hetkellä jäävät sen ulkopuolelle. Valiokunta näkee tärkeänä talousarvioehdotukseen sisältyvän ehdotuksen varhaiskasvatuksen maksujen alentamisesta. Lisäksi valiokunta pitää tärkeänä selvittää, millä toimenpiteillä turvataan tasa-arvoinen osallistumisasteen nostaminen.

Varhaiskasvatuksen osallistumisasteen lisäämiseksi valiokunnan mielestä huomiota tulee kiinnittää varhaiskasvatuksen arviointiin ja laatuun. CHILDCARE-tutkimushankkeen tuloksissa painotetaan huomion kiinnittämistä kuntien varhaiskasvatuksen palveluohjaukseen sekä sen kansallisesti yhdensuuntaisiin periaatteisiin. Tutkimuksen mukaan tietoisuutta laadukkaan varhaiskasvatuksen hyödyistä alle kouluikäisille tulisi lisätä. Valiokunta toteaa, että varhaiskasvatuksen laadun kannalta on tärkeä turvata riittävä ja osaava henkilöstö. Tältäkin osin talousarvioehdotus sisältää varhaiskasvatuksen henkilöstömäärään liittyvän koulutusmäärän lisäyksen. Varhaiskasvatuksen henkilöstön riittävyyttä tulee seurata tiiviisti, jotta muuttuviin tarpeisiin voidaan reagoida ajoissa.

Valiokunta näkee lasten päivähoidon lähipalveluroolin vahvistamisessa merkittäviä mahdollisuuksia. Etenkin suurissa kaupungeissa varhaiskasvatusjärjestelmän keskeisenä ongelmana on palvelun heikko saatavuus, kun päivähoitopaikkojen kysynnän kuormittumisen takia paikkaa saatetaan tarjota hyvin kaukaa kotoa ja etäältä omasta naapurustosta. Tämä heikentää kiinnittymistä omaan lähikouluun ja voi lisätä myöhemmin sen torjuntaa.

Keskeisenä keinona varhaiskasvatuksen kehittämisessä tulee tarkastella varhaiskasvatuksen nykyistä vahvempaa kytkemistä osaksi koulupolkua. Valiokunnan näkemyksen mukaan yksi keino voi olla päivähoitopaikan takaaminen lapsen oman lähikoulun oppilasalueelta samalla tavoin kuin perusopetuksessa. Uudistus toisi perheille pysyvyyttä ja lisäisi kiinnittymistä paikallisiin sosiaalisiin verkostoihin. Päivähoitopaikka lähellä kotia tukee myös tutkitusti perheiden arjen sujuvuutta, vähentää kuormittavaa kuljetustarvetta ja voi kannustaa entistä laajemmin päivähoitoon osallistumista. Tämä edesauttaa perheiden kiinnittymistä omaan lähikoulupolkuun, mikä voi osaltaan tukea positiivista kehitystä lähikouluissa ja asuinalueilla sekä antaa hyvät mahdollisuudet myös varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yhteistyölle. Tietoisuutta varhaiskasvatuksen pedagogisesta merkityksestä oppimiseröjen tasaamisessa tulisi myös vahvistaa.

Varhaiskasvatuspalvelujen tuottamisen erilaistuminen. Paikallinen erilaistuminen näkyy enenevästi myös yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen sijoittumisessa ja tarjonnassa. Palvelujen tuottamisen yhtenä edellytyksenä on julkinen tuki, kuten kuntien maksamat yksityisen hoidon kuntalisät ja varhaiskasvatuksen palvelusetelit. Kaikkiin kuntiin yksityisiä palveluja ei perusteta, sillä esimerkiksi kunnan väestöpohjan ja maksukykyisen asiakaskunnan määrä ei välttämättä ole riittävä palvelujen kannattavuuden kannalta.

CHILDCARE-konsortiossa tutkitaan yksityisten päivähoitopalvelujen käyttöä. Tätä koskevat tutkimustulokset eivät kuitenkaan ole vielä käytettävissä. Hankkeessa toteutetun noin yksivuoti-

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp

aiden lasten vanhemmille suunnatun kyselyn tulokset osoittivat kuitenkin, että mikäli kunnassa oli käytössä palveluseteli, yksivuotias lapsi oli useammin yksityisen varhaiskasvatuksen piirissä kuin jos kunta tarjosi perheille ainoastaan yksityisen hoidon kuntalisää. Lisäksi erityisesti suurissa kunnissa korkeasti koulutetut (yliopisto, ammattikorkeakoulu, opistoaste) vanhemmat käyttivät enemmän yksityisiä varhaiskasvatuspalveluja verrattuna matalan koulutuksen omaaviin vanhempiin. Valiokunta pitää tärkeänä, että esimerkiksi varhaiskasvatustalainsäädäntöä uudistettaessa turvataan eri tavoin tuotettujen palvelujen laatu ja että ne eivät johda palvelujen käytön eriarvoistumiseen.

Maksut. Talousarvioesityksessä ehdotetaan, että pieni- ja keskituloisten sekä monilapsisten perheiden varhaiskasvatusmaksuja alennetaan vuodesta 2018 alkaen syksyllä 2017 annetun hallituksen esityksen mukaisesti, ja että lisäksi käynnistetään kokeilu viisivuotiaiden lasten maksuttomasta varhaiskasvatuksesta. Valiokunta kannattaa esityksiä. Maksujen alentamisella tuetaan nykyistä useamman naisen siirtymistä työelämään tai sinne palaamista ja lisätään varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten määrää. Maksuttoman päivähoiton kokeilulla voidaan selvittää sen vaikutuksia järjestelmän vakiinnuttamiseksi. Valiokunta pitää tärkeänä, että jatkossa arvioidaan mahdollisuuksia maksuttomuuden laajentamiseksi myös 4-vuotiaisiin lapsiin, ja kiinnittää huomiota kehyspäätösesityksestä antamassaan lausunnossa todettuun tavoitteeseen (SiVL 10/2017 vp), että "pidemmällä aikajänteellä kansallisen tavoitteen tulisi olla, että siirrytään yhä enenevässä määrin kohti maksutonta osa-aikaista varhaiskasvatusta".

Varhaiskasvatustalainsäädännön uudistaminen. Varhaiskasvatuksen ohjausjärjestelmässä tapahtuneiden muutosten suunta on valiokunnan mielestä ollut hyvä. Kuitenkin varhaiskasvatuksen talainsäädännön jatkovalmistelu on tärkeä saattaa loppuun mahdollisimman pian. Sen valmistelun yhteydessä on syytä ottaa huomioon varhaiskasvatusta koskeva tutkimustieto sekä sen talainsäädännön ja siihen tehtyjen muutosten, kuten subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamisen, vaikutuksia koskevien arviointien tulokset. Valmistelun yhteydessä tulee huolehtia siitä, että varhaiskasvatuksen ja lastenneuvoloiden toimiva yhteistyö turvataan.

Avoim korkeakouluopetus

Avoim korkeakouluopetus on avointa kaikille, ja siihen osallistuminen on riippumatonta esimerkiksi iästä tai aikaisemmasta koulutuksesta. Avointa korkeakouluopetusta antavat yliopistot ja ammattikorkeakoulut sekä vapaan sivistystyön oppilaitoksista kansalaisopistot, kansanopistot ja kesäyliopistot. Avoimen korkeakouluopetuksen yhteistyötä tehdään ja kehitetään esimerkiksi alueilla toimivien korkeakoulujen kesken ja vapaan sivistystyön kanssa. Kattava ja monipuolinen järjestäjäkenttä antaa hyvät mahdollisuudet koulutuksen edelleen kehittämiseksi siten, että se pystyy entistä paremmin vastaamaan muuttuviin koulutustarpeisiin.

Avoim korkeakouluopetus elinikäisen oppimisen mahdollistajana. Avoin korkeakouluopetus toimii elinikäisen oppimisen väylänä ja toteuttaa monenlaisia tehtäviä koulutuksellisen tasa-arvon lisäämiseksi. Tavoitteet ja motiivit avoimessa korkeakoulussa opiskeluun liittyvät esimerkiksi ammatillisen osaamisen täydentämiseen, tutkinto-opiskelijaksi pyrkimiseen, yleissivistyksen kasvattamiseen tai puhtaaseen oppimisen iloon. Avoin korkeakouluopetus tarjoaa opiskelijalle mahdollisuuden kokeilla opintoja ennen kuin oma ala ja oppilaitos löytyvät ja paikan opiskelulle silloin, kun ei ole päässyt tutkinto-opiskelijaksi haluamalleen alalle. Avoimessa korkeakoulussa

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp

suoritetut opinnot antavat koulutusohjelmalle ja korkeakoululle mahdollisuuden nähdä opiskelijan motivaatio ja valmius jatko-opintoihin ennen opiskeluoikeuden myöntämistä. Valiokunta painottaa, että avoin korkeakouluopetus osana elinikäisen oppimisen mahdollistamista tulee näkyä nykyistä paremmin korkeakoulujen strategisessa johtamisessa siten, että avoin korkeakouluopetus muotoutuu luonnolliseksi ja tärkeäksi osaksi korkeakoulujen koulutustehtävää ja yhteiskunnallista vuorovaikutusta.

Avoimen korkeakouluopetuksen tila. Avoimeen yliopisto-opetukseen osallistuneiden määrä on kasvanut viime vuosina: vuonna 2010 osallistujia (netto) oli 72 421, vuonna 2016 määrä oli 86 165. Avoimeen ammattikorkeakouluopetukseen osallistuneiden määrä on kasvanut nopeasti, joskin määrät jäävät vielä avoimesta yliopisto-opetuksesta: kun vuonna 2010 avoimeen ammattikorkeakouluopetukseen osallistui 9 191 henkilöä, oli osallistujamäärä vuonna 2016 jo 25 160 henkilöä. Vapaan sivistystyön oppilaitoksissa toteutettiin vuonna 2014 yhteensä lähes 70 000 opetustuntia avoimen yliopiston opintoja. Tunneista kesäyliopistot tuottivat 66 %, kansanopistot 25 % ja kansalaisopistot 9 %. Opiskelijoita oli yli 110 000. Toisin kuin korkeakoulujen kohdalla vapaan sivistystyön avoimen korkeakouluopetuksen määrä on viime vuosina vähentynyt jonkin verran.

Yliopistolain ja ammattikorkeakoululain mukaan korkeakoulut voivat järjestää tutkintojen osia sisältävää koulutusta avoimena yliopisto- tai korkeakouluopetuksena tai muutoin erillisinä opintoina. Lait antavat mahdollisuuden tarjota avointa korkeakouluopetusta, mutta eivät velvoita siihen. Avoimessa korkeakouluopetuksessa ja erillisinä opintoina suoritettavissa opinnoissa korkeakoulu myöntää omaehtoisesti koulutukseen hakeutuvalla henkilöllä ajallisesti ja sisällöllisesti rajatun oikeuden suorittaa tutkintoihin kuuluvia opintoja ilman tutkinnonsuorittamisoikeutta. Opiskelijalta perittävän maksun enimmäissuuruus on 15 euroa opinto-oikeuteen kuuluvalla opintopisteeltä. Avoimessa korkeakouluopetuksessa suoritettavat opintopisteet ovat korkeakoulujen rahoitusmalleissa laskennallisena kriteerinä, mutta korkeakoulut päättävät rahoituksen sisäisestä jaosta itse.

Avoimissa korkeakouluopinnoissa suoritettavat opinnot vastaavat korkeakoulujen tutkintokoulutusta ja ne pääsääntöisesti luetaan hyväksi, jos opiskelija hyväksytään tutkinto-opintoihin. Haasteita edelleen voi olla, jos opinnot on suoritettu muussa kuin siinä korkeakoulussa, johon on hyväksyty tutkintoa suorittamaan. Myös korkeakoulua tai alaa vaihdettaessa on aiempien opintojen ja osaamisen tunnustamisessa vielä parannettavaa, vaikkakin uusimman opiskelijatutkimuksen (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:37) mukaan tilannetta voi pitää melko hyvänä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö tekee vielä vuonna 2017 osaamisen tunnustamisen ja tunnustamisen tilasta arvion, jonka pohjalta määritellään mahdolliset jatkotoimet.

Ammattikorkeakoulut ovat määritelleet tutkintosäännöissään ns. polkuopintojen tai avoimen väylän kautta tutkinto-opiskelijaksi siirtymisen edellytykset. Vaatimuksena on useimmiten 40–60 opintopisteen suorittaminen. Yleistä on, että avoimen väylän kautta haetaan tutkinto-ohjelmiin, joihin on hakijoita paljon muutoinkin, joten hakijasuman purkamisen välineenä avoin väylä ei toimi.

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp

Yksi avoimen ammattikorkeakoulutuksen kehittämisen haaste on rahoitusmalli. Ammattikorkeakoulujen rahoitusmallissa avoimen ammattikorkeakoulutuksen indikaattorin osuus on 5 % sisältäen mm. erikoistumiskoulutuksen. Suoritettujen opintopisteiden arvo on laskenut, kun suoritettujen opintojen määrä on kasvanut ja samalla perusrahoituskehys on alentunut. Nykyinen rahoitusjärjestelmä ei lausuntojen mukaan ohjaa ammattikorkeakouluja riittävästi huolehtimaan sen monipuolisesta toiminnasta elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti.

Vapaan sivistystyön oppilaitoksilla on avoimen korkeakouluopetuksen järjestämisessä tärkeä asema. Ne mm. lisäävät opetuksen saavutettavuutta alueellisesti ja kesäaikoina. Kun vapaan sivistystyön oppilaitos toteuttaa avoimen korkeakouluopetuksen, se järjestää koulutuksen oman lainsäädäntönsä mukaisesti ja ilmoittaa suoritteet ja kustannukset valtionosuuden perusteeksi. Toteutus perustuu korkeakoulun kanssa tehtyyn sopimukseen, jossa sovitaan mm. opetuksen järjestämisestä ja laadun varmistuksesta. Kuten muu avoin korkeakouluopetus, opetussisällöt vastaavat korkeakoulujen tutkintovaatimuksia. Vapaan sivistystyön oppilaitoksessa opiskelija maksaa avoimen yliopiston opinnoista enemmän kuin avoimessa korkeakoulussa. Jos maksut olisivat samat kuin avoimessa korkeakoulussa, todennäköisesti nykyistä useampi suorittaisi avoimia korkeakouluopintoja vapaan sivistystyön puolella. Vapaan sivistystyön opetustarjonnan kiinnostusta lisäksi myös se, että sen oppilaitoksissa suoritettujen opintojen hyväksilukua korkeakouluissa ja yliopistoissa edistettäisiin.

Kansanopistojen pitkäkestoisissa opinnoissa opiskelee vuosittain yli 6 000 opiskelijaa. Kansanopistoista yli 30 järjestää avoimen yliopiston tai korkeakoulun opintoja, ja ne tarjoavat merkittävän väylän jatko-opintoihin. Valiokunnan saaman asiantuntijalausunnon mukaan opetus- ja kulttuuriministeriössä tehdyssä valmistelussa ei ole huomioitu kansanopistojen merkitystä avoimen väylän rakentajina, vaikka tuhannet nuoret opiskelevat niissä toisen asteen ja korkeakoulun välisessä nivelvaiheessa. Opistovuoden aikana opiskelijat suorittavat keskimäärin 40—50 opintopistettä oppiaineista ja opintolinjan muista opinnoista poiketen.

Kansalaisopistoissa annetaan opetusta alueellisiin ja paikallisiin sivistystarpeisiin. Opistot ovat kaikkien saavutettavissa, joten ne tarjoavat hyvän mahdollisuuden avoimen korkeakoulun opintojen suorittamiseen sielläkin, missä esimerkiksi korkeakouluja ei ole. Toisaalta valiokunnan asiantuntijakuulemisessa ilmeni, että avoimen yliopiston kanssa tehtävä yhteistyö riippuu siitä, missä päin Suomea sijaitaan. Esimerkiksi harvaan asutuilla seuduilla, joissa koulutusmahdollisuudet ovat vähäisemmät kuin Etelä-Suomessa, yhteistyön tiivistäminen vaatii tehostamista. Ongelmana kansalaisopistojen avoimen korkeakoulun opintojen järjestämiseen on mm. se, että useat yliopistot tarjoavat avoimia yliopisto-opintoja ilman yhteistyöoppilaitoksia, ja se, että yliopistot ovat hinnoitelleet yhteistyönsä niin, että opetuksen järjestäminen kansalaisopistossa on kallista, mikä johtaa siihen, että opiskelijoilta perittävät maksut nousevat korkeiksi.

Valiokunta katsoo, että vapaan sivistystyön mahdollisuuksia toimia avoimen korkeakouluopetuksen kentällä nykyistä paremmin tulee selvittää. Valiokunta pitää tärkeänä, että edellä todetussa opetus- ja kulttuuriministeriön osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen tilasta tehtävässä selvityksessä otetaan huomioon myös vapaan sivistystyön oppilaitosten antama opetus. Vapaan sivistystyön toteuttamalla avoimella korkeakouluopetuksella on osaltaan mahdollisuus purkaa hakijaruuhkaa korkeakouluihin. Tällä hetkellä suman purkamisessa kyse ei ole merkittävistä opiskelijamääristä. Vapaalla sivistystyöllä on hyvät mahdollisuudet toteuttaa avointa korkea-

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp

kouluopetusta. Opintojen suosio on kuitenkin hiipunut, mihin on valiokunnan arvion mukaan vaikuttanut ainakin se, että kurssimaksuja on jouduttu nostamaan.

Avoimen korkeakouluopetuksen kehittäminen meneillään olevissa hankkeissa. Avoin korkeakouluopetus on viime aikoina ollut esillä opetus- ja kulttuuriministeriön käynnistämässä valmistelutyössä, jossa pohditaan muun muassa elinikäisen oppimisen periaatteen saamista osaksi yliopistojen ja korkeakoulujen strategiaa ja sen mukaista toimintaa.

Mainitun työryhmätyön lisäksi avoin korkeakouluopetus on noussut kehittämisen kohteeksi opiskelijavalintojen uudistamisessa sekä korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiotyössä. Vuoteen 2020 mennessä korkeakoulujen tulee uudistaa opiskelijavalintojaan siten, että todistusvalinta on pääasiallinen väylä korkeakoulutukseen. Tämän rinnalle kehitetään toissijaisia valintamenettelyjä hakeutumismahdollisuuksien varmistamiseksi erilaisissa elämäntilanteissa oleville muun muassa avoimessa korkeakouluopetuksessa suoritettujen opintojen perusteella. Niin sanottu avoin väylä on toistaiseksi ollut kapea reitti tutkinto-opiskelijaksi.

Elinikäisen oppimisen uudelleen ajattelun tarve on noussut vahvasti esiin myös kuluvan vuoden alussa käynnistyneessä korkeakoulutuksen visiotyössä. Sen tarkoituksena on tuottaa tulevaisuuskuva, joka mahdollistaa laadukkaan, vaikuttavan ja kansainvälisesti kilpailukykyisen suomalaisen korkeakoulujärjestelmän kehittämisen vuoteen 2030 mennessä.

Valiokunta pitää tärkeänä avoimen korkeakouluopetuksen ja joustavien opintoväylien kehittämistä korkeakouluopintoihin pääsyn nopeuttamiseksi. Jotta opiskelija voi tehdä perustellun valinnan hakeutua opiskelijaksi avoimen korkeakoulun kautta, tulee näiden reittien olla pysyviä ja strateginen osa korkeakoulun opiskelijavalintaa. Nyt näin ei yliopistoissa ole, joten valiokunta katsoo tässä olevan kehittämisen tarve. Ilman korkeakoulututkintoa olevien osalta on syytä selvittää mahdollisuutta opiskella maksuttomasti ns. avoimessa väylässä.

Opintososiaaliset edut avoimissa korkeakouluopinnoissa. Avoimen korkeakoulun opintojen suorittamisen kannustavuutta vähentää opintososiaalisten etuuksien puuttuminen. Korkeakouluopinnoissa opintotuen saamisen edellytyksenä on opintojen päätoimisuus. Muut kuin korkeakoulututkintoon johtavat opinnot ovat päätoimisia, jos niiden laajuus on keskimäärin vähintään 5 opintopistettä opiskelukuukautta kohti. Korkeakouluopinnoissa opintotukea voi saada tutkintoon johtavien opintojen lisäksi maahanmuuttajille suunnattuihin ammattikorkeakouluopintoihin valmentaviin opintoihin ja erillisiin ammatillisiin täydennyskoulutusohjelman opintoihin. Avoimen korkeakoulun ja kesäyliopiston opintoihin opintotukea voi saada, jos opiskelijalla on tutkinnon suoritusoikeus korkeakoulussa ja opinnot kuuluvat tutkintoon. Kansanopiston opiskelija voi saada opintotukea päätoimisiin opintoihin, jos hän on kansanopiston opiskelija, mutta ei silloin, jos hän on avoimen yliopiston opiskelija.

Valiokunta pitää tärkeänä, että mahdollisuudet laajentaa oikeus opintososiaalisiin etuihin avoimien korkeakouluopintojen ajalle tutkintoon johtavia korkeakouluopintoja vastaavasti selvitetään.

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp

Eräät taiteilijoiden toimeentuloon liittyvät kysymykset

Näyttelypalkkiojärjestelmä

Valiokunnan saamien selvitysten mukaan kuvataiteilijoiden ansiotaso on useiden viimeaikaisten tutkimusten valossa hälyttävän heikko ja kaikista ammattitaiteilijoista heikointa. Taiteen edistämiskeskuksen vuonna 2014 julkaiseman Taiteilijan asema 2010 -tutkimuksen mukaan taiteilijoiden konstruoitu mediaanitulo vuonna 2010 oli 30 000 euroa vuodessa. Kuvataiteilijoilla vastaavat tulot olivat vain 20 220 euroa. Kuvataiteilijoiden heikko toimeentulo selittyy selvityksen mukaan pitkälti rakenteellisilla syillä. Kuvataiteilija saa vain ani harvoin taiteellisesta työstään palkkaa, sillä alalta puuttuvat työllistävät rakenteet.

Sivistysvaliokunta on selvittänyt mahdollisuuksia kehittää ns. näyttelypalkkiojärjestelmää osana kuvataiteilijoiden toimeentulon kokonaisuutta. Näyttelypalkkiolla tarkoitetaan taiteilijalle näyttelyn yhteydessä maksettavaa korvausta. Näyttelypalkkiolle perusteena on lähinnä taiteilijalle näyttelyssä esillä olevien teosten valmistamiseen, näyttelyyn osallistumiseen ja sen yhteydessä tehtävään työhön liittyvän työpanoksen korvaaminen. Suomessa ei ole olemassa puitesopimusta näyttelyistä maksettavista korvauksista ja kuluista. Useimmilla museoilla on omat sopimus- ja palkkiokäytäntönsä.

Näyttelypalkkio on erotettava näyttelykorvauksesta, joka on tekijänoikeuslain 2 §:n yksinoikeuden piirissä oleva korvaus teoksen julkisesta näyttämisestä. Näyttelyjärjestäjä maksaa näyttelykorvauksen taiteilijalle tai tekijänoikeusjärjestö Kuvastolle teoksista, jotka ovat taiteilijan omistuksessa näyttelyn avautuessa. Näyttelykorvausta maksavat lähinnä museot. Galleriat eivät maksa näyttelykorvausta.

Näyttelypalkkiosopimusmallia on testattu käytännössä mm. Teollisuustaiteen Liitto Ornamon ja Designmuseon yhteistyönä (2014) sekä Suomen Taiteilijaseuran juhlanäyttelyssä (2014—2015). Ornamon pilotissa sovellettiin Ruotsin Medverkans och utställningsersättning eli MU-sopimuksen normalavtal-mallia. Ruotsin MU-sopimus on korvaus näyttelyyn osallistumisesta, suomalaisissa pilottihankkeissa käytettiin määritelmää näyttelypalkkio.

Ornamon ja Designmuseon sekä Suomen Taiteilijaseuran pilottihankkeiden jälkeen tehtiin taiteilijoille kysely, jonka mukaan ammattitaiteilijat tekevät runsaasti ilmaista työtä. Valtaosa vastaajista ilmoitti, ettei ole koskaan saanut näyttelypalkkiota (77 %), korvausta tuotantokuluista (79 %), palkkiota näyttelyn rakentamiseen ja purkuun osallistumisesta (84 %), palkkiota osallistumisesta museonäyttelyn oheisohjelmaan (75 %), kulukorvausta tositteita vastaan (57 %) tai muuta korvausta, jonka perusteita ei ole eritelty (79 %). Sen sijaan näyttelykorvaus on vakiintunut yli kahdenkymmenen vuoden ajan osaksi näyttelyiden sopimus- ja korvausjärjestelyjä, ja museoiden keskuudessa tehdyn kyselyn mukaan 85 % museoista maksoi näyttelykorvauksen taiteilijan omistaman teoksen esittämisestä näyttelyissään, näistä 50 % maksoi korvauksen myös näyttelykorvauksia hallinnoivaan Kuvastoon kuulumattomille taiteilijoille. Lausunnon mukaan näyttelykorvauksia koskeva hinnoittelu johtaa vähintään edellä tarkoitetun MU-sopimuksen mukaiseen korvaustasoon.

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp

Opetus- ja kulttuuriministeriössä toimi vuonna 2015 työryhmä, joka selvitti taidenäyttelyiden järjestämiseen liittyviä sopimus- ja korvauskäytäntöjä. Työryhmä tarkasteli työssään niitä taidenäyttelyitä, joita järjestetään museoissa tai taidegallerioissa tai joiden järjestämistä muuten tuetaan valtion varoin.

Työryhmän teettämästä selvityksestä ilmeni, että Suomessa on olemassa hyviä sopimus- ja korvauskäytäntöjä Kansallisgallerian ja suurimpien muiden näyttelyjärjestäjien osalta, joskin kehittämisen varaa myös on. Työryhmä antoi loppuraportissaan Taidenäyttelyiden järjestämiseen liittyvistä sopimus- ja korvauskäytännöistä (OKM 2016:4) kehittämis- ja toimenpide-ehdotuksia. Ne liittyvät mm. museoiden sopimus- ja korvauskäytäntöihin, järjestöille ja muille organisaatioille myönnettäviin valtionavustuksiin, välittäjäportaan tukemiseen ja galleriatoimintaan ja taiteen myynnin lisäämiseen ja tiedotukseen. Työryhmän loppuraportti sisälsi myös suositukset museoille ja muille näyttelyjärjestäjille sekä taiteilijoille huomioonotettavaksi näyttelyihin liittyvistä asioista sovittaessa.

Kantavana periaatteena työryhmän tekemien kehittämis ehdotusten ja toimenpide-esitysten valmistelussa oli sopimusvapaus ja kehittämisen tukeminen levittämällä hyviä käytäntöjä. Työryhmä tiedosti yhtäältä taiteilijoiden taloudelliset haasteet ja toisaalta näyttelyjärjestäjien taloudelliset reunaehdot sekä sen, että hallinnollinen pakottaminen saattaisi johtaa joidenkin näyttelyjärjestäjien osalta toiminnan lopettamiseen tai supistamiseen.

Työryhmän ehdotusten toimeenpanemiseksi opetus- ja kulttuuriministeriö asetti kesäkuussa 2017 hakuun 250 000 euron määrärahan, jolla ammatillisesti ja päätoimisesti hoidetut museot, joilla on säännöllistä näyttelytoimintaa, voivat kattaa taiteilijoille näyttelyjärjestämisen yhteydessä maksettavia näyttelypalkkioita. Hakuilmoituksessa edellytettiin museoilta 30 prosentin omarahoitusosuutta. Etusijalla haussa olivat vuonna 2018 järjestettävät näyttelyt. Avustus oli rajattu taiteilijoille maksettaviin palkkioihin, eikä sitä voinut käyttää tekijänoikeuslain 2 §:n perusteella maksettavan näyttelykorvauksen maksuun eikä matka- tai kuljetuskustannusten tai teosten valmistamisesta aiheutuneiden materiaalikulujen korvaamiseen. Avustuksen myöntämisen ehtona oli, että avustusta saavan toimijan tulee tehdä taiteilijan kanssa kirjallinen sopimus näyttelyyn osallistumisesta ja näyttelypalkkion maksamisesta.

Opetus- ja kulttuuriministeriöön saapui määräaikaan mennessä 23 hakemusta, joilla haettiin yhteensä 127 075 euroa. Avustuksia koskevat päätökset tehdään syksyn 2017 aikana. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan näyttelypalkkion maksamiseen liittyvää avustuskokeilua tullaan jatkamaan useampana vuonna. Vasta sitten on mahdollista arvioida kokeilun tuloksia ja päättää uudistuksen jatkosta.

Työryhmän loppuraportin kehittämis ehdotuksiin ja suosituksiin perustuen opetus- ja kulttuuriministeriö asetti kesällä 2017 hakuun myös toisen määrärahan. Sen tarkoituksena oli parantaa visuaalisen taiteen välittäjäportaan liiketoimintaosaamista ja siten taiteen myyntiä ja taiteilijoiden tulonmuodostusta. Määrärahaan tuli määräaikaan mennessä 45 hakemusta, joilla haettiin yhteensä lähes 1,7 miljoonaa euroa. Määrärahaa on jaossa noin 230 000 euroa. Määrärahaa koskevat avustuspäätökset tehdään syksyn 2017 kuluessa.

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp

Opetus- ja kulttuuriministeriö on myös aloittanut työryhmän loppuraportin suositusten mukaisesti mm. Taiteen edistämiskeskuksen kanssa päällekkäisyyksien läpikäynnin näyttelytoimintaan myönnettävien valtionavustusten osalta.

Sivistysvaliokunta pitää tärkeänä, että taitelijoiden työpanos näyttelyiden järjestämisessä huomioidaan tasavertaisesti muiden järjestäjäosapuolten kanssa. Tärkeää on poistaa tähän liittyviä esteitä, jotka saatujen lausuntojen mukaan usein perustuvat enemmän asenteisiin kuin talouteen tai lainsäädäntöön. Valiokunta kannattaa näyttelypalkkioon liittyvän avustuskokeilun jatkamista useampivuotisesti. Valiokunta pitää tärkeänä, että avustuskokeilun jatkoa varten selvitetään syitä verraten heikosti toteutuneeseen ensimmäiseen avustushakuun, jolloin haettujen avustusten määrä oli alle puolet haettavana olevasta määrärahasta. Hakuun liittyvää tiedotusta on syytä tehostaa ja haku ajoittaa paremmin yhteensopivaksi museoiden ym. mahdollisten hakijoiden oman suunnittelu- ja budjetointiprosessin kanssa. Lisäksi on ennakkoluulottomasti arvioitava taiteilijan asemaa tässä hakumenettelyssä esimerkiksi siten, että taiteilija, jonka teoksia on tarkoitus näyttelyssä esittää, olisi tavalla tai toisella osapuoli avustuspäätöksessä.

Valiokunta pitää tärkeänä, että näyttelypalkkiota koskevassa jatkovalmistelussa otetaan yhtenä ulottuvuutena huomioon näyttelyn saama muu julkinen tuki ja siihen tukeen liittyvät ehdot, joilla mahdollisesti myös voidaan edistää näyttelypalkkioiden maksamista. Maksettuja näyttelypalkkioita ja -korvauksia koskeva tilastointi tulee selkeyttää siten, että asian jatkovalmistelussa valitsee yhteisymmärrys vallitsevasta korvaustasosta ja sovelletuista korvauserusteista. Sopimus- ja korvauskäytäntöjen kehittämisen rinnalla tulee arvioida näiden korvausten taloudellinen vaikuttavuus koko taiteilijakunnan kannalta ja pyrkiä edistämään myös muita tätä selvittäneen työryhmän toimenpidesuosituksia. Vaikutusarvioinnissa tulee tarkastella myös järjestelyjen vaikutusta museonäyttelyiden määrään ja laatuun.

Taiteilija-allianssi

Taiteilija-allianssien perusajatuksena on pienentää kuilua vakinaisesti työllistettyjen ja freelancerkentän välillä luomalla päteville freelancereille ammatillinen, taloudellinen ja sosiaalinen turvaverkko työsuhteiden muodossa. Tavoitteena on lisätä freelancerkentän mahdollisuuksia jatkuvaan ammattimaiseen työskentelyyn. Pohjoismaista taiteilija-allianssimalli on käytössä Ruotsissa ja Norjassa.

Ruotsissa toimii Teateralliansen, Dansalliansen sekä Musikalliansen. Näiden toimintaan ohjattiin Ruotsissa valtion rahaa vuonna 2016 yhteensä 88 milj. SEK (n. 9 milj. euroa). Alliansseihin palkatut näyttelijät ovat jatkuvassa työsuhteessa allianssiin. Taiteilijat ottavat virkavapaata (tjänstledigt) allianssista siksi ajaksi, kun työskentelevät muualla, ja palaavat allianssin palkkaukseen, silloin kun heillä ei ole muuta työtä. Toimintamallilla on arvioitu olevan taloudellisia, sosiaalisia ja ammatillisia hyötynäkökulmia niihin kuuluville taiteilijoille. Teatteriallianssissa on jäseniä tällä hetkellä noin 160 näyttelijää, Tanssiallianssissa on noin 80 tanssitaiteilijaa ja Musiikkiallianssissa noin 150 muusikkoa.

Norjassa on olemassa vastaava yhteinen ammattilaisten allianssi teatteritaiteen ja tanssitaiteen alalla kuin Ruotsissa, Skuespiller- og danseralliansen. Vuosien 2013—2015 pilottivaiheen jälkeen allianssin toiminta vakinaistettiin vuonna 2016. Allianssin toiminnan tukemista edellyttä-

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp

nyttä erityisasetusta edelsi pidempi vuoropuhelu Norjan työministeriön ja kulttuuriministeriön välillä. Toimintamallia on pidetty hyvänä tapana tukea freelance-taiteilijuutta, ja allianssille osoitettu valtionrahoitus on kasvanut viime vuosina: 6,3 milj. NOK 2014 (670 000 euroa), 14,1 milj. NOK 2017 (1,5 milj. euroa). Valtionavustuksen toimintaan myöntää Norjan kulttuuriministeriö. Norjan allianssin jäsenenä on tällä hetkellä 56 taiteilijaa.

Allianssimalli tarjoaa Ruotsissa ja Norjassa taiteilija-ammatin harjoittajalle työsuhteen. Kyse ei siis ole sosiaaliturvajärjestelmään liittyvästä ratkaisusta. Työn päättyessä työ voi kuitenkin mahdollistaa esimerkiksi työttömyysturvan myöntämisen samoin ehdoin kuin muutoinkin oikeus työttömyysetuuteen työsuhteen päättyessä ratkaistaan. Järjestelmä ottaa huomioon ns. silpputyöläisten siirtymävaiheet uusiin projekteihin sekä ajoittaiset työttömyysjaksot. Korvaukset on pysytetty pitämään asiallisella tasolla, eikä sosiaali- ja eläketurvaan synny merkittäviä aukkoja. Myös erilaisia jatkokoulutusmahdollisuuksia on onnistuttu sisällyttämään kokonaisuuteen.

Suomessa mallia on selvitetty 2000-luvun alussa toimineen taiteilijoiden sosiaaliturvaa, verotusta ja työllisyyttä selvittäneen TAISTO II -toimikunnan työn yhteydessä. TAISTO II -toimikunta ehdotti, että Suomessa käynnistettäisiin Ruotsin TeaterAlliansen-mallin mukainen hanke. Vastuu ehdotuksen toteuttamisesta oli taiteilijajärjestöillä yhteistyössä työministeriön kanssa.

Allianssimallin perustamisesta Suomeen on käyty vilkkaasti keskustelua taas 2010-luvulla. Työllisyystilanteen parantamiseksi ja ennen kaikkea freelancetaiteilijoiden toimeentulon varmistamiseksi Suomeen tulisi valiokunnan saaman asiantuntijalausannon mukaan rakentaa taiteilija-allianssi, johon kuuluisivat alkuvaiheessa sekä esittävät taiteilijat (tanssijat, sirkustaiteilijat, näyttelijät, muusikot) sekä taiteellista suunnittelutyötä tekevät (ohjaajat, dramaturgit, lavastus-, puku-, valo-, video- ja äänisuunnittelijat). Allianssi tulisi rahoittaa työttömyyden hoitovaroista, sillä se pitäisi nähdä pikemminkin työllisyyttä tukevana toimintana kuin suorana taiteen tukena.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan taiteilija-allianssimallin tarkoittamien työsuhteiden käyttöönoton mahdollisuuksia Suomessa on mahdollista selvittää uudelleen taide- ja taiteilijapolitiikan keskeisiä tavoitteita valmistelevan opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmän työn yhteydessä. Mahdollisessa jatkotyössä olisi selvityksen mukaan hyvä muodostaa näkemys työoikeudellisiin kysymyksiin (työaika, kesto, työsuhteen aikana tehdyn työn / tuotetun taiteellisen työn omistus) ja kilpailukysymyksiin (Allianssi työnantajana, toiminnan rahoitus ja kilpailukysymykset markkinoilla).

Työryhmä tullaan asettamaan lähiaikoina, ja sen työn tulee olla valmis syksyllä 2018. Työryhmän tehtäväksi tulee taide- ja taiteilijapolitiikan kehittämisen suuntaviivojen laatiminen sekä eri taiteenaloja koskevien kehittämistoimien arviointi. Samassa yhteydessä tarjoutuu mahdollisuus myös arvioida laajapohjaisesti erilaisia välittäjäjärakenteeseen liittyviä kehittymismahdollisuuksia.

Sivistysvaliokunta korostaa freelancetaiteilijoiden matalaa toimeentulon tasoa ja työsuhteiden, apurahakausien ja työttömyysjaksojen jatkuvaa vuorottelua. Suomen olosuhteisiin kehitetty allianssimalli voisi valiokunnan arvion mukaan tuoda osalle freelance-taiteilijoita ja muiden taiteen ammattiryhmien edustajia pysyvemmän varmuuden toimeentulosta edistäen näin merkittävästi heidän taiteen tekoaan. Tavoitellun mallin puitteissa voisivat apurahakaudet, määräaikaisten työsuhteiden ja työttömyysjaksojen vuorotella sujuvasti. Allianssimalli edellyttäisi muun muassa

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp

räättöilyjä työllistämistuki- ja verotusratkaisuja, jotka edistäisivät mallin toimivuutta. Malli helpottaisi ns. silpputyön tekemistä, ja se antaisi arvokasta lisätietoa ajatellen työelämän tulossa olevia merkittäviä murrosvaiheita, joiden seurauksena työsuhteiden arvioidaan laajemmin lyhenevän ja monimuotoistuvan sekä uravaihtojen yleistyvän. Valiokunta kannustaa allianssimallin kehittämiseen esimerkiksi rajattujen kokeilujen muodossa ja kiirehtii asiaa koskevan selvityksen tekoa. Valmistelutyö edellyttää hallinnonalarajat ylittävää yhteistyötä.

Nuorten urheilijoiden tukeminen

Valtiovarainvaliokunta on hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2017 antamassaan mietinnössä (VaVM 35/2016 vp — HE 134/2016 vp) ehdottanut hyväksyttäväksi yhteensä 965 000 euron lisäykset urheilija-apurahoihin, avustuksena URA-säätiölle ja tukena urheiluakatemoille. Ehdotukset noudattivat sivistysvaliokunnan lausunnossa (SiVL 8/2016 vp — HE 134/2016 vp) kyseisestä talousarvioehdotuksesta tarkemmin perusteltuja esityksiä. Eduskunta hyväksyi lisäykset talousarvioon.

Edellä tarkoitetut lisäykset vuodelle 2017 eivät enää sisälly käsiteltävänä olevaan hallituksen ehdotukseen talousarvioksi vuodelle 2018, eli edellisvuoden lisäyksiä on vakiintuneen tavan mukaisesti käsitelty yksivuotisinä. Sivistysvaliokunta pitää erittäin tärkeänä, että valtiovarainvaliokunta harkitsee näiden vuoden 2017 määrärahalisäysten, yhteismäärältään 965 000 euroa, sisällyttämistä talousarvioon vuodelle 2018.

Sivistysvaliokunnan saaman selvityksen mukaan urheilijoiden sosioekonominen asema tämän hetken Suomessa asettaa suuria lisähaasteita maailman huippua tavoitteleville nuorille aikuisurheilijoille. Toisen asteen toimivan urheiluoppilaitosjärjestelmän jälkeen urheilun ja opiskelun yhdistäminen on ajankäytöllisesti ja taloudellisesti hyvin haastavaa. Opintoaikojen ja opintotuen kiristykset heikentävät mahdollisuuksia kaksoisuran toteuttamiseen. Huippua tavoittelevan urheilijan on välttämätöntä ajankäytöllisistä syistä aikatauluttaa opintojaan pidemmälle ajalle. Opintotuki kestoltaan rajoitettuna ei tällöin riitä perustoimeentuloksi.

Sivistysvaliokunta korostaa, että yksi tärkeimmistä urheilijoiden sosioekonomisen aseman tukipilareista on urheilija-apurahajärjestelmä. Urheilija-apurahan tavoitteena on luoda urheilijan ammattimaiselle ja päätoimiselle valmentautumiselle taloudelliset edellytykset. Apurahan merkitystä lisää se, että sitä voidaan käyttää suoraan elämisen kustannuksiin toisin kuin valmennustukia.

Valiokunta painottaa, että apurahan myöntämisessä tärkeää on tuen pitkäjänteisyys eli se, että apurahalle nouseen urheilijan tukemista voidaan arvioida useammalle vuodelle. Tämä edellyttää sitä, että apurahoihin käytettävissä oleva määräraha on ennakoitavissa, koska vuosittain tapahtuviin yllättäviin nousuihin tai laskuihin on kriteerien yhteismitallisuuden ja myöntämismenettelyjen ajoituksen vuoksi vaikeaa reagoida. Määrärahan kasvun tai laskun tulee olla riittävän pysyvä, jotta muutokset voidaan tehdä urheilijakohtaisesti arviointikriteerien pohjalta.

Apurahan hakukriteerit ovat kohtuullisen tiukat ja rajaavat sellaisenaan tiukasti hakijoiden määrää; vuonna 2017 apurahaa haki 454 ja se myönnettiin 220 urheilijalle eli 48,4 %:lle hakijoista. Vuodelle 2017 lisätyn tukisumman (500 000 euroa) turvin apurahaa sai 53 urheilijaa enemmän kuin vuonna 2016.

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp

Valtaosa nuorista urheilijoista on Suomessa kiinnittynyt urheiluakatemioiden. Kaikkiaan urheiluakatemioiden eri puolilla Suomessa yli 12 000 urheilijaa yläkouluikäisistä nuorista urheilijoista Olympiaurheilijoihin asti. Vuonna 2017 nuorten urheilijoiden tukemiseen saatu lisäresursointi 300 000 euroa urheiluakatemioiden asiantuntijatoimintaan on pääsääntöisesti kohdennettu kärkiurheilijoille sekä potentiaalisimmille 18—22-vuotiaille urheilijoille suurimpien urheiluakatemioiden kautta. Lisäresursointi on mahdollistanut erityisesti urheilijoiden terveydenhuollon järjestämisen niin, että kustannukset urheilijalle ovat olleet erittäin maltillisia. Lisäksi urheilijalle tärkeitä lihahuollon, ravitsemuksen ja psyykkisen valmennuksen asiantuntijapalveluita on kyetty järjestämään päivittäisen valmennuksen yhteyteen. Näillä toimenpiteillä on kyetty edistämään vammojen ennaltaehkäisyä ja lisäämään terveitä harjoittelupäiviä.

Urheilijoiden ammattienedistämissäätiön (URA) tarkoituksena on edistää yhteiskuntavastuullista huippu-urheilua tukemalla urheilijoiden kaksoisuraa. Mahdollisuus apurahan saamiseen kannustaa urheilijoita suunnittelemaan opintoja ja viemään niitä eteenpäin urheilu-uran ohessa tai heti sen jälkeen. URA-apuraha on tarkoitettu myös helpottamaan urheilu-uransa loppuvaiheessa olevia urheilijoita heidän urasiirtymässään.

Eduskunnan vuodelle 2017 myöntämä korotus URA-säätiön avustukseen 165 000 euroa on tarkoittanut sitä, että lukuvuodeksi 2017—2018 apurahaa on voitu korottaa kahdesta tuhannesta kolmeen tuhanteen euroon. Tämä on kompensoinut merkittäväällä tavalla korkeakoulussa opiskelevien urheilijoiden kohtaamaa opintorahan leikkausta. Tuki on suoraan parantanut opiskelijaurheilijan sosioekonomista tilannetta. Apurahan saajien määrää on myös pystytty aiempaa suuremman avustuksen ansiosta kasvattamaan noin seitsemästäkymmenestä runsaaseen sataan urheilijaan. Tämä on ollut tarpeen tilanteessa, jossa hakijoiden määrä on kasvanut voimakkaasti viimeisen kolmen vuoden aikana. Lukuvuodelle 2017—2018 apurahaa haki 420 opiskelevaa urheilijaa.

Lukuvuodelle 2016—2017 opiskeluapurahan saaneet urheilijat edustivat neljäkymmentä eri lajia: kesä- ja talviolympialajeja, ei-olympialajeja ja vammaisurheilua. Apurahan saajista 55 % oli miehiä ja 45 % naisia. Yli 60 % apurahan saajista opiskeli yliopistossa, reilu viidennes ammattikorkeakoulussa ja 15 % ammatillisessa oppilaitoksessa.

Sivistysvaliokunta korostaa voimakkaasti kaksoisuran tukemista, sillä esimerkiksi suurin osa suomalaisista maajoukkueen urheilijoista opiskelee urheilu-uransa aikana joko toisella tai korkeasteella. Toimeentulon ansaitseminen pelkästään urheilemalla on Suomessa mahdollista vain muutamassa lajissa sekä yksittäisille aikuisten arvokisamitalisteille.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sivistysvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta varmistaa riittävän määrärahan jaettavaksi valtionavustuksina positiivisen diskriminaation keinoin koulutuksellista tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin yleissivistävässä koulutuksessa,

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp

että valtiovarainvaliokunta varmistaa riittävän määrärahan opetus- ja kulttuuriministeriölle avoimen korkeakoulun opiskelijoiden opintotuen kehittämiseksi siten, että avoin korkeakoulu muodostaa jatkossa laajentuvan, uskottavan ja toimivan väylän korkeakouluopintoihin ja -tutkintoon,

että valtiovarainvaliokunta varmistaa riittävän määrärahan opetus- ja kulttuuriministeriölle esiselvityksen tekemiseksi taiteilija-allianssimallin käyttöönotosta,

että valtiovarainvaliokunta varmistaa riittävän määrärahan opetus- ja kulttuuriministeriölle kuvataiteilijoiden näyttelypalkkiokokeilun jatkamiseksi ja laajentamiseksi,

*että valtiovarainvaliokunta varmistaa riittävän määrärahan jaettavaksi urheilijoille valtion valmennus- ja harjoitteluapurahoina ja riittävän rahoituksen Urheilijoiden Ammat-
tiededistämissäätiön toimintaan sekä urheiluakatemoille kohdennettavaksi urheilijoille tarjottavana asiantuntijatukena ja*

että valtiovarainvaliokunta muutoin ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 25.10.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuomo Puumala kesk
varapuheenjohtaja Sanna Lauslahti kok
jäsen Li Andersson vas
jäsen Ritva Elomaa ps
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Kimmo Kivelä si
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Sari Multala kok
jäsen Mikaela Nylander r
jäsen Ulla Parviainen kesk
jäsen Pekka Puska kesk
jäsen Sari Raassina kok
jäsen Sami Savio ps
jäsen Jani Toivola vihr
jäsen Pilvi Torsti sd
varajäsen Sofia Vikman kok (osittain)

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Marja Lahtinen
valiokuntaneuvos Kaj Laine

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 1

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 1

Perustelut

Sivistysvaliokunta kävi laajan ja asiantuntevan keskustelun ja asiantuntijakuulemisen vuoden 2018 budjettiesityksestä. Sivistysvaliokunnan analyysi tasa-arvoisesta varhaiskasvatuksesta ja perusopetuksesta on erittäin hyvä. Valiokunnan huomiot mahdollisuuksien tasa-arvon kehittämiseksi, sosiaalipoliittisista toimista lapsiperheiden köyhyyden poistamiseksi, alueiden eriarvoistumisen estämiseksi, pitkän tähtäimen ratkaisuista koulutuksen perusrahoituksen vahvistamiseksi ja harkituista, näyttöön perustuvista positiivisen diskriminaation mukaisista erillisavustuksista haastavissa olosuhteissa toimivien koulujen toiminnan kehittämiseksi ovat ensiarvoisen tärkeitä seikkoja suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan kehittämiseksi. Valiokunnan muut teemat avoimesta korkeakouluopetuksesta, taiteilijoiden toimeentuloon liittyvistä kysymyksistä ja nuorten urheilijoiden tukemisesta ovat myös hyvin valittuja. On kuitenkin syytä todeta, että hyvä analyysi olisi tarvinnut myös konkreettisia toimenpide-ehdotuksia ja korjauksia alimitoitettuihin määrärahoihin.

Kuluneella vaalikaudella Suomi on ollut vaikeassa taloudellisessa tilanteessa ja julkista taloutta on ollut tarpeen tasapainottaa. Koulutuspoliittisesti kestävien rakenteellisten uudistusten sijasta maan hallitus on kuitenkin valinnut linjakseen koulutusleikkaukset.

Hallituksen esittämät säästötoimet opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla vaarantavat koko suomalaisen koulutuksen pohjan ja vähentävät merkittäväällä tavalla Suomen mahdollisuuksia kehittää tutkimusta ja innovaatioita. Suomalaiset taloustieteilijät ja muu tiedemaailma ovat arvostelleet koulutusleikkauksia. Viimeksi arvostelijoihin ovat yhtyneet taloustieteilijät Matti Pohjola ja Mika Maliranta (HS 24.10.2017), jotka ihmettelevät, miksi hallitus on päättänyt leikata koulutuksen sekä tutkimuksen ja kehittämisen rahoitusta. Niiden merkitys työn tuottavuuden paranemiseen on suuri. Pohjolan mielestä leikkaukset nimenomaan heikentävät tuotantopotentiaalin kasvua. Hänen mukaansa tuotantopotentiaalia voidaan kasvattaa parantamalla työn tuottavuutta, johon lähes ainoat keinot ovat panostukset koulutukseen, tutkimukseen ja kehitykseen.

Lupauksista huolimatta kilpailukyky sopimuksen vaikutukset eivät jääneet kustannusneutraaleiksi kunnille ja monille muille koulutuksen järjestäjille. Hallitus päätti, että esimerkiksi yliopistot, ammattikorkeakoulut ja yksityiset koulutuksen järjestäjät eivät saaneet kilpailukyky sopimuksen tuomia työnantajamaksujen helpotuksia käyttöönsä.

Osaamisen ja koulutuksen painopistealueelle osoitettu 300 milj. euron kertaluonteinen kärkihanke-rahasto ei millään pysty korvaamaan pysyviä menosäästöjä, jotka ovat vuoteen 2019 mennessä kolme miljardia euroa.

Hallitus on ohjaamassa Suomea tielle, joka vaarantaa maan uudistumisen. Hallituksen politiikka johtaa koulutustason nousun pysähtymiseen ja heikentää maamme tulevaisuuden mahdollisuuksia. Leikkaukset kautta koulutuskaaren aina varhaiskasvatuksesta yliopistojen opetus- ja tutkimustyöhön syövät edellytykset kestävältä talouskasvulta, viennin kehittämiseltä, uusien korkean tuottavuuden työpaikkojen synnyltä ja elinkeinorakenteen muutokselta.

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 1

Hallitus teki päätöksillään arvovalinnan. Sekä absoluuttisina lukuina että opetuksen ja koulutuksen hallinnonalaan suhteutettuna tehdyt leikkauspäätökset ovat aivan liian suuria. Nyt leikataan uudelta talouskasvulta, uusien työpaikkojen synnyltä ja uusilta innovaatioilta siivet. Suomen taloustilanne on vakava ja tarvitaan toimenpiteitä työllisyyden vahvistamiseksi julkisen talouden tasapainottamiseksi. Sipilän hallituksen tekemät leikkauspäätökset koulutuksesta tulevat pitkällä aikavälillä Suomelle ja suomalaisille erittäin kalliiksi. Koulutuksen ja tutkimuksen luoma edelläkävijäosaaminen luo sen perustan, jolta Suomi ponnistaa eteenpäin ja uuteen nousuun.

Julkisen talouden tasapainottaminen kestäväällä tavalla vaatii huolellista suunnittelua ja lainvalmistelua, jossa asiantuntijoiden ymmärrystä hyödynnetään ja kansalaisyhteiskuntaa kuullaan. Toimenpiteiden vaikutukset on arvioitava laaja-alaisesti ja lainsäädäntöön tulee perehtyä ennen päätöksen tekemistä, jotta saadaan aikaan asioita, mitä on oikeasti tavoiteltu. Näin hallitus ei ole toiminut.

Kasvatuksesta, koulutuksesta ja tutkimuksesta leikkaaminen ei ole ollut suomalaisten henkisen ja aineellisen tulevaisuuden kannalta perusteltua.

3—18-vuotiaiden eheä ja tasa-arvoinen opinpolku

Leikkausten, kurjistumisen ja eriarvoistumisen sijaan sosialidemokraatit haluavat kehittää suomalaista koulutusjärjestelmää laajasti ja pitkällä aikajänteellä. Siirtymiset päivähoidosta esiopetukseen, esiopetuksesta alkuopetukseen ja alakoulusta yläkouluun sekä edelleen toiselle asteelle ovat lasten ja nuorten elämässä tärkeitä ja usein ratkaisevia nivelvaiheita. Nivelvaiheet on todettu toistuvasti suurimmaksi ongelmaksi koulupudokkuudessa, koulutuksen keskeyttämisessä ja syrjäytymisessä. Näitä ongelmia on yritetty ratkaista jo vuosikymmeniä, mutta tulokset ovat jääneet vaatimattomiksi, ja jokaisesta ikäluokasta 15—20 prosenttia jää ilman peruskoulun jälkeistä tutkintoa.

Tutkimuksessa korostuu varhaisten vuosien ja siirtymien merkitys koulupolun jatkuvuudella. Siksi osallistumisaste varhaiskasvatukseen ja toiselle asteelle siirtyminen ovat erityisiä ongelmia nykyjärjestelmässä.

Tämän vuoksi on syytä käynnistää valmistelu, jonka tavoitteena on luoda Suomeen kokonaisvaltainen ja eheä koulupolku varhaiskasvatuksesta toisen asteen loppuun hyödyntäen parasta tutkintusta ja kansainvälisiä kokemuksia sekä Suomessa tehtyjen kokeilujen tuloksia.

Erityisesti toisen asteen koulutukseen siirtyminen on tärkeä nivelvaihe, jossa nuoret joutuvat ensimmäistä kertaa tekemään koko koulutusransa koskevia valintoja. Koulutustakuu on hieman korjannut tilannetta, mutta edelleen noin kahdeksan prosenttia peruskoulun päättäneistä nuorista ei aloita seuraavana syksynä tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Lisäksi useat aloittaneista eivät vie opintojaan loppuun. Tilastokeskuksen koulutustilastojen mukaan ilman peruskoulun jälkeistä tutkintoa olevien 20—24-vuotiaiden osuus oli vuonna 2014 lähes 18 prosenttia. Osuus on kasvanut 1990-luvun loppuvuosista. Erityisesti poikien syrjäytyminen on merkittävä ongelma ja näkyy nuorten miesten kasvaneena työttömyytenä.

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 1

Koulutuksella on myös yhteiskunnan eheyttä ja sosiaalista koheesiota rakentava merkitys. Sen vuoksi toisen asteen loppuun jatkuva vuorovaikutus koko ikäluokan kesken olisi arvokasta. Todellisuuksien ei ole tarkoituksenmukaista erittyä täysin.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2018 talousarvioon lisättäväksi budjetitiperusteisesti 1 000 000 euroa momentille 29.10.01 3—18-vuotiaiden eheän ja tasa-arvoisen opinpolun selvittämiseen.

Varhaiskasvatus

Vaikka hallitus peruikin varhaiskasvatuksen asiakasmaksuihin suunnitellut korotukset, niin jo tehdyt leikkaukset, subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaaminen ja ryhmäkokojen kasvattaminen ovat vaarantaneet suomalaisen tasokkaan varhaiskasvatuksen perusteita. Varhaiskasvatuksen säästöt tulevat suomalaiselle yhteiskunnalle todella kalliiksi. OECD:n laskelmien mukaan yhden euron panostus varhaiskasvatukseen tuottaa yhteiskunnalle seitsemän euroa. Panostus vaikuttaa lapsen koko elämään parempana koulutustasona, pidempänä työurana ja sitä kautta koko elämänlaatuun.

Subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaaminen ja yli kolmivuotiaiden lasten määrän lisääminen suhteessa henkilöstön määrään heikentävät varhaiskasvatuksen laatua ja houkuttelevuutta. Suuremmat ryhmät lisäävät lapsen syrjäytymisriskiä.

Subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamisella asetetaan lapset eriarvoiseen asemaan riippuen vanhempien sosiaalisesta statuksesta, kuten siitä, ovatko vanhemmat töissä, työttömänä tai opiskelijoina.

Laadukas varhaiskasvatus pystyy tehokkaasti pysäyttämään huono-osaisuuden kierteen ja parantaa lapsen oppimismahdollisuuksia koulutiellä. Tästä huolimatta Suomen lasten varhaiskasvatukseen osallistuminen on eurooppalaisittain tarkasteltuna alhaisella tasolla. Varhaiskasvatukseen osallistumisaste on nostettava eurooppalaiselle tasolle, 90—95 prosenttiin, sillä varhaiskasvatukseen osallistuminen luo pohjan myöhemmälle oppimiselle. Erityisesti eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten kehityksessä varhaiskasvatuksella on ratkaiseva merkitys kielen oppimiselle, kotoutumiselle ja myöhemmälle koulumenestykselle. Esitämme osa-aikaisen maksuttoman varhaiskasvatuksen laajentamista koskemaan 5-vuotiaita.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2018 talousarvioon lisättäväksi budjetitiperusteisesti 21 600 000 euroa momentille 28.90.30 päivähoitossa olevien yli 3-vuotiaiden lasten ja kasvattajien suhdeluvun muuttamiseksi 1/7:ään ja subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamisen peruuttamiseksi sekä 58 000 000 euroa varhaiskasvatuksen osa-aikaiseen maksuttomuuteen 5-vuotiaille.

Perusopetus

Ryhmäkokojen pienentämiseen ja tasa-arvoon suunnattu rahoitus oli viime hallituskaudella opetus- ja kulttuuriministeriön keskeisiä toimia lisätä mahdollisuuksia tasa-arvoiseen oppimiseen koko maassa. Nykyisessäkin hallitusohjelmassa tavoitteena on koulutuksellinen tasa-arvo ja op-

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 1

pimistulosten parantaminen. Tälle on jyrkässä ristiriidassa se, että tavoitteen rahoitusta on vähennetty oleellisesti. Vuodelle 2018 myönnetty lisärahoitus ei korjaa tilannetta sille tasolle, millä se oli viime vaalikaudella.

Mitä pienemmät opetusryhmät, sen paremmat mahdollisuudet ovat myös heikommin pärjävillä oppilailla normaalissa opetuksessa. Riittävän pienten opetusryhmien merkitys tulee korostumaan entisestään uuden opetussuunnitelman myötä, missä painotetaan jokaisen oppilaan henkilökohtaista, yksilöllistä oppimisen polun rakentamista. Opetusalan Ammattijärjestö OAJ:n kyselyyn mukaan joka toisessa kyselyyn vastanneessa kunnassa on viime lukuvuonna leikattu perusopetuksen tuntikehystä, vähennetty jakotuntien määrää ja suurennettu ryhmäkokoja.

Suomalainen koulujärjestelmä on tunnettu korkeatasoisen osaamisen, tasa-arvon ja tehokkuuden onnistuneesta yhdistämisestä. Nuorten oppimistuloksissa, kouluviihtyvyydessä, oppimismotivaatiossa ja asenteissa on kuitenkin tapahtunut selvä lasku viime vuosien aikana. Yhä suurempi joukko nuoria ei saavuta perusopetuksen vähimmäistavoitteita. Tehostettua tai erityistä tukea tarvitsevien määrä on muutamassa vuodessa kasvanut 24 000:lla eli kolmanneksella, mutta erityisopettajien määrä vain 100—200:lla. Lisäksi kunnat ovat viime vuosina lakkauttaneet noin 100 erityisluokkaa. Oppimistulokset ovat kansainvälisten tutkimustulostenkin mukaan heikentyneet ja koulujen väliset erot kasvamassa.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2018 talousarvioon lisättäväksi budjetitiperusteisesti 33 000 000 euroa momentille 29.10.30 perusopetuksen ryhmäkokojen pienentämiseen, perusopetuksen laatuun ja tasa-arvoon suunnattuun avustukseen sekä yleissivistävän koulutuksen käyttökustannuksiin.

Harrastuslupaus

Oppimistulokset ovat Suomessa laskeneet merkittävästi. Myös lasten opiskelumotivaatiossa ja kouluviihtyvyydessä on ongelmia. Koululaiset toivovat lisää harrastetunteja ja omatoimista harrastamista koulupäivän yhteyteen. Tällä olisi suuri merkitys kouluviihtyvyyden paranemiseen. Kouluviihtyvyyden kannalta on myös tärkeää, että oppimisessa otetaan huomioon oppijan yksilöllinen kehitys ja motivaatio siten, että oppiminen saa aina aikaan onnistumisen kokemuksia.

Erot koulussa pärjäämisessä riippuvat yhä useammin lapsen vanhempien sosioekonomisesta taustasta ja koulun ulkopuolisesta ajasta. Kaikilla lapsilla ei ole mahdollisuutta harrastaa ja kehittää itseään vapaa-ajalla ohjatussa ympäristössä, koska harrastukset ovat kallistuneet valtavasti. Koko Suomessa on 126 000 vähävaraista lasta, enemmän kuin Lahdessa asukkaita. Liikuntaa harrastavilla perheillä oli vuonna 2014 keskimäärin 87 000 euron tulot vuodessa. Vain kolmasosa perheistä ylittää tähän tulotasoon Suomessa.

Jotta harrastamisen maksut ja välineet eivät lisäisi perheiden eriarvoistumista, tulee järjestöille, urheiluseuroille, kouluille ja kunnille varata määräraha, jolla tarjotaan mahdollisuus harrastuksiin sekä välineitä ja soittimia perheille, joilla muuten ei olisi niihin varaa.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2018 talousarvioon lisättäväksi budjetitiperusteisesti 4 000 000 euroa momentille 29.10.30 harrastuslupaukseen.

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 1

Ammatillisen koulutuksen leikkaukset

Ammatillisen koulutuksen reformissa hallitus ensin leikkasi oppilaitoksilta 190 miljoonaa euroa ja aloitti vasta sen jälkeen rakenteellisen uudistuksen. Pidämme toisen asteen ammatillisen koulutuksen uudistuksen tavoitteita pääosin kannatettavina, mutta niiden onnistunut toteuttaminen olisi edellyttänyt merkittävää kohennusta ammatillisen koulutuksen rahoitukseen. Nykyisessä rahoitustilanteessa reformin tavoitteiden toteutuminen on epävarmaa, ja siksi esitämme, että ammatillisen koulutuksen rahoituksen leikkaukset tulisi peruuttaa.

Jos rahoitusta halutaan vähentää, leikkaukset olisi pitänyt toteuttaa strategisemmin reformin yhteydessä ja useammalle vuodelle jaksottaen siten, että ne olisivat aiheuttaneet mahdollisimman vähän haittaa ammatillisen koulutuksen uudistamiselle. Nyt reformin synonyymiksi tulee helpos- ti leikkaus, ja hyvätkin tavoitteet uhkaavat jäädä rahoitusleikkauksen varjoon.

Ammatillisen koulutuksen reformin tärkein tavoite tulisi olla koulutuksellisen eriarvoisuuden vähentäminen — ei sen lisääminen luomalla eriarvoisuuden syntymiselle sokeita rakenteita.

Ammatillisessa koulutuksessa on jo nyt vähennetty lähiopetuksen määrää valtavasti, mikä heikentää opetuksen laatua. Vielä 1990-luvulla oppilaat saivat lähiopetusta täyden työviikon, 38 tunnin verran. Tänä päivänä ollaan jo monin paikoin 28 tunnin alapuolella. Ammattiin valmistuvat eivät siis saa enempää opetusta kuin peruskoululaisetkaan. Laajat leikkaukset tulevat väistämättä näkymään ammatillisen koulutuksen laadussa ja näin myös nuorten ammattitaidossa.

Ammatillisen koulutuksen reformille ei ole suunnattu yhtään rahoitusta, vaikka se on hallituksen kärkihanke. Myöskään ammatillisen koulutuksen digitalisaatioon ei ole rahoitusta.

Viime hallituskaudella toisen asteen koulutukseen oli suunnitteilla kokonaisuudistus, mikä olisi tuonut aitoa säästöä rakenteita kehittämällä mm. siten, että oppilaitokset olisivat saaneet rahoitusta valmistuneiden oppilaiden perusteella eikä sisään otettujen, kuten nyt tapahtuu. Myös lukiot tarvitsevat rakenteellista kehittämistä.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme lisäksi valtion vuoden 2018 talousarvioon lisättäväksi budjettiperusteisesti 190 000 000 euroa momentille 28.90.30 ammatillisen koulutuksen leikkauksen perumiseksi ja 20 000 000 euroa momentille 29.20.30 kilpailukykysovimuksen säästöjen kompensoimiseksi ammatillisen koulutuksen käyttökustannuksiin.

Maksuton toinen aste ja oppivelvollisuuden pidentäminen

Suomi oli koulutuksen mallimaa vielä 2000-luvun alussa. Nuorten oppimistulokset olivat erinomaisia, ja suomalaisten koulutustaso oli nousussa. Sen jälkeen menestys on hiipunut. Kansainvälisessä vertailussa suomalaisten nuorten koulutustaso on 2000-luvulla pudonnut maailman kärjestä kehittyneiden maiden keskikastiin. Koko työikäisen väestön koulutustason osalta vertailu on synkempi. Suomalaisen työvoiman koulutustason nousu tulee pysähtymään lähivuosina, 20 vuotta ennen muita kehittyneitä maita.

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 1

Suomalaisen koulutusjärjestelmän menestys on heikentynyt samanaikaisesti, kun yhteiskunnan ja työelämän muutos edellyttäisivät kaikilta suomalaisilta yhä enemmän ja yhä parempaa osaamista. Työelämässä tarvittavien taitojen merkitys korostuu entisestään.

Jokainen nuori tarvitsee riittävät tiedot ja taidot muuttuvassa maailmassa pärjäämiseen. Kyse on ennen kaikkea mahdollisuudesta työelämässä menestymiseen sekä elinikäiseen oppimiseen. Tällä hetkellä toisen asteen koulutuksesta syrjäytyminen ennustaa korkeasti koulutettuihin verrattuna heikompaa terveydentilaa, useampia työttömyysjaksoja sekä merkittävästi lyhyempää työuraa. Tämä kehitys saattaa edelleen voimistua työelämän osaamisvaatimusten kasvun myötä.

Opiskelun jatkaminen toisella asteella tulee olla kaikkien perusasteen päättävien nuorten oikeus. Myös erityistä tukea tarvitsevilla vammaisilla sekä muilla tuen tarpeessa olevilla on oikeus toisen asteen opintoihin. Opinto-ohjauksella on ratkaiseva rooli jatko-opintoihin hakeutumisessa. Nuoren on tärkeää saada ohjausta eri ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen vaihtoehtoista. On myös tärkeää tunnistaa ja tarjota moniammatillista tukea niille nuorille, joilla ei ole edellytyksiä siirtyä suoraan peruskoulusta toisen asteen tutkintoa suorittamaan. Erityisen tärkeää ohjaus on niille nuorille, joiden lähipiirillä ei ole opiskeluun liittyvää tietoa tai jotka eivät saa tukea kotoa koulutusvalintojen tekemiseen.

Jotta oikeudet ja velvollisuudet ovat tasapainossa, tulee meidän yhteiskuntana pystyä vaatimaan nuorilta panostamista omaan osaamiseensa ja tarjota tukea tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Tämän vuoksi oppivelvollisuus tulee pidentää kattamaan toisen asteen koulutusta. Oppivelvollisuuden pidentyessä toisen asteen koulutuksen maksuttomuus toteutuu.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme lisäksi valtion vuoden 2018 talousarvioon lisättäväksi budjettiperusteisesti 10 000 000 euroa momentille 29.10.30 ja 10 000 000 euroa momentille 29.20.30 oppivelvollisuuden pidentämiseen ja maksuttomaan toiseen asteeseen.

Korkeakoulut

Jopa 1990-luvun lamavuosina hallitus panosti korkeakoulutukseen, tutkimukseen ja innovaatioihin. Nyt korkeakoulutuksen perusrahoitus on laskenut jo vuoden 2009 tasolle. Opetuksesta ja tutkimuksesta leikattu euro supistaa taloutta ja työpaikkojen määrää kuuden euron verran yhteiskunnassa.

Muissa Pohjoismaissa sekä esimerkiksi Saksassa panostetaan voimakkaasti tällä hetkellä tutkimukseen, joten on hyvin suurena vaarana, että Suomi jää pysyvästi jälkeen korkeakoulutuksessa ja tutkimuksessa kilpailijamaihien verrattuna.

Korkeakoulujen käytännönläheinen ja opetukseen integroitu TKI-toiminta, joka kohdistuu kunkin alueen omaan työelämään sekä yhteiskunnan ja yritysten kilpailukyvyyn ja innovaatioiden kehittämiseen, tulee saada entistä näkyvämmäksi ja sitä tulee aiempaa vahvemmin hyödyntää. Se tarvitsee tuekseen myös riittäviä rahoitusvälineitä, käytössä olevan innovaatioasetelin lisäksi muutakin. Erityisen tärkeää tutkimus- ja innovaatiotoiminnan tukeminen on juuri nyt alueilla, missä on nähtävissä positiivisen rakennemuutoksen aiheuttamaa taloudellista kasvua.

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 1

Lisäksi korkeakoulujen tulee pystyä vastaamaan nopeasti ja joustavasti alueidensa työvoiman tarpeeseen. Erityisesti insinööri- ja diplomi-insinöörikoulutusta tarvitaan useilla alueilla nykyistä enemmän.

Useat kansainväliset arvioinnit ovat osoittaneet, että suomalaisessa tutkimus- ja innovaatiojärjestelmässä suurimmat ongelmat ovat nimenomaan soveltavan tutkimuksen, innovaatioiden edistämisen ja työ- ja elinkeinoelämäyhteistyön rahoituksessa ja kannustimissa. Lisäksi kapeikot osaan työvoiman tarjonnassa uhkaavat jo hidastaa kasvua joillain toimialoilla ja alueilla.

Suomi tarvitsee uusia panoksia erityisesti ammattikorkeakoulujen TKI-osaamisen hyödyntämiseen, sillä kansalliset rahoitusinstrumentit ammattikorkeakoulujen innovaatio toimintaan ja soveltavaan tutkimukseen ovat varsin pienet. Mitä nämä sitten voisivat olla? Suomen Akatemian Strategisen Tutkimuksen Neuvoston rahoitusta pitäisi suunnata siten, että siinä otetaan huomioon myös tutkimus- ja kokeilulähtöinen ilmiöpohjainen strateginen tutkimusrahoitus, jossa myös ammattikorkeakoulujen osaaminen tutkimustoiminnassa tulee vahvemmin hyödynnettyä sekä kansallisesti että kansainvälisesti.

Yhtenä tekijänä ammattikorkeakoulujen TKI-toiminnan tukemisessa tulisi olla innovaatioekosysteimirahoitus, jolla voitaisiin vahvistaa korkeakoulujen ja työ- ja elinkeinoelämän tutkimus- ja kehitystyötä tavoitehakuisten tutkimuksen sekä kokeilujen ja innovaatioiden vahvistamiseksi. Nämä panostukset TKI-toimintaan näkyisivät varsin pian käytännössä yritysten kilpailukyvyssä ja osaamisessa, sillä yritykset ovat ammattikorkeakoulujen keskeisiä yhteistyökumppaneita ja hyödynsääjiä TKI-toiminnassa.

Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen lakkauttaminen tuo alueelle mittavat taloudelliset tappiot. Arvio on, että yhteiskuntataloudelle tulee noin 130 miljoonan euron lisämeno, kun otetaan huomioon Joensuussa tarvittava opiskelija-asuntojen ja toimitilojen lisärakentaminen. Opettajakoulutuksen menettäminen tarkoittaa Savonlinnalle noin kahden veroprosenttiyksikön verojen nostopainetta, kun otetaan huomioon mahdollinen asuntoyhtiöiden ajautuminen taloudellisiin vaikeuksiin ja jopa konkurssiin. Työpaikkoja Savonlinna menettää suoraan noin 100 sekä 850 yliopisto-opiskelijaa. OKL:n lakkauttamisen johdosta Savonlinnan taloutta tulee tukea yhteiskunnan toimesta. Tähän mennessä hallitus on ollut erittäin nihkeä tukitoimien suhteen.

Tampereen teknillinen yliopisto, Tampereen yliopisto ja Tampereen ammattikorkeakoulu rakentavat yhdessä uutta mallia suomalaiseen korkeakoulutukseen. Uusi korkeakoulu yhteisö aloittaa 1.1.2019. Siinä kohtaavat talouden, tekniikan, terveyden ja yhteiskunnan tutkimus. Tampere3 luo tieteenalojen rajapinnoista ammentavan monialaisen, innostavan ja globaalisti kiinnostavan tutkimus- ja oppimisympäristön.

Tampereen alueen korkeakouluilla on ollut viime vuosikymmeninä keskeinen rooli seudun elinvoimaisuuden ja kilpailukyvyyn kannalta. Alueella on vahva koulutusinfrastruktuuri. Vahvoja aloja ovat mm. ICT-, ohjelmisto- ja tuotantoteknologia. VTT on keskittämässä valmistavan teollisuuden osaamisensa ja tutkimustoimintansa Tampereelle. Tampereen kolmen korkeakoulun, erityisesti TAMK:n ja TTY:n painoaloilla ja profiloitumistoimilla on selkeä yhteys alueen osaamiskärkeen. Osaamisen uudistaminen ja hyödyntäminen sekä kansainvälisen kilpailukyvyyn kehittyminen edellyttävät kuitenkin uudenlaisia rakenteita. Perinteiset korkeakoulujen erillisyyden pe-

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 1

rustuvat rakenteet eivät toimi parhaalla mahdollisella tavalla uuden tiedon tuottamisessa, tieteen ja tutkimuksen harjoittamisessa tai tutkimustulosten hyödyntämisessä.

Valtion suoran rahoituksen merkitys kaikkien kolmen korkeakoulun talouteen on suuri. Yhdistävillä yliopistoilla täydentävän rahoituksen osuus on tavanomaiseen tapaan suurempi kuin ammattikorkeakoululla. Tampereen teknillisellä yliopistolla tilinpäätöksessä avustustuottoihin sisältyvän Tekes-rahoituksen osuus kokonaistuotoista on ollut merkittävä. Vuosina 2012—2016 se on ollut noin 13,5 prosenttia yliopiston varsinaisen toiminnan tuotoista. Yhdessä Tampereen yliopiston ja Tampereen teknillisen yliopiston saama perusrahoitus vastaa noin 11 prosenttia Suomen yliopistojen perusrahoituksesta.

Kansainväliset vertailut ovatkin jo pitkään osoittaneet, että Suomi on jäämässä jälkeen sekä nuorten että työikäisen väestön osaamisessa ja koulutustasossa. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2015 korkeimmin koulutettuja olivat 40—44-vuotiaat, joista 46 prosentilla oli korkea-asteen tutkinto. Ikäryhmässä 35—39-vuotiaat vastaava osuus oli 45 ja ikäryhmässä 30—34-vuotiaat 40 prosenttia.

Samanaikaisesti koulutustason nousu on lakannut ja Suomi on vajonnut tältä osin OECD-maiden keskikastiin. Pisa-tulokset viittaavat nuorison perusvalmiuksien heikentymiseen ja heikosti suoriutuvien osuuden kasvuun. Suomessa nuorten ikäluokkien osaamisen arvioidaan yleisemminkin olevan laskussa.

Niin sanottu hakijasuma toisen ja kolmannen asteen opintojen välissä hidastaa opintojen aloittamista joskus useilla vuosilla. Hakijasuman purkamiseksi ja suomalaisten koulutustason nostamiseksi korkea-asteen aloituspaikkoja tulee lisätä.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2018 talousarvioon lisättäväksi budjetitiperusteisesti 44 000 000 euroa momentille 29.40.55 ammattikorkeakoulujen toiminnan rahoittamiseksi, 50 000 000 euroa momentille 29.40.54 innovaatioekosysteemirahoitukseen ammattikorkeakouluille, 69 000 000 euroa momentille 29.40.50 yliopistojen toiminnan rahoittamiseksi, 5 000 000 euroa momentille 29.40.20 korkeakouluille positiivisen rakennemuutoksen tukemiseen, 1 500 000 euroa momentille 29.40.55 Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun aloituspaikkojen lisäämiseksi Savonlinnassa, 10 000 000 euroa momentille 29.40.50 Tampere3-hankkeelle ja 10 000 000 euroa momentille 29.40.50 korkea-asteen aloituspaikkojen lisäämiseksi.

Nuorisotakuu

Hallitus on ajamassa voimakkaasti nuorisotakuuta alas ja korvaamassa sen yhteisötakuulla, joka on yksi sen kärkihankkeista. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että nuorisotakuulta viedään jopa 96 % rahoituksesta. Tässä, kuten niin monessa muussakin asiassa, hallituksen kärkihanke toimii sumuverhona, millä yritetään kätkeä se tosiasia, että toimiva järjestelmä ajetaan pelkästään ideologisista syistä alas ja tilalle tarjotaan murusia. Tähän kärkihankkeeseen on varattu koko vaalikaudelle 10 miljoonaa euroa.

Nuorten aikuisten osaamisohjelmasta hallitus on leikkaamassa 20 miljoonaa euroa eli 80 prosenttia määrärahoista. Hallitus ei näytä panostavan nuorisotakuun toteuttamiseen ja työllisyysasteen

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp Eriävä mielipide 1

nostamiseen, vaan päinvastoin luopuu peruskoulun varaan jääneiden osaamistason nostamisesta. Vieläkin 100 000:lta alle 30-vuotiaalta nuorelta aikuiselta puuttuu toisen asteen tutkinto. Työllisyysasteen nosto on mahdollista toteuttaa takaamalla kaikille vähintään toisen asteen tutkinto, jolloin jokaisella on mahdollisuudet ylläpitää ja kehittää osaamistaan ja yleissivistystään iästä, sukupuolesta ja varallisuudesta riippumatta.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2018 talousarvioon lisättäväksi budjetitiperusteisesti 20 000 000 euroa momentille 29.20.33 nuorten aikuisten osaamisohjelmaan.

Opintotuki

Hallituksen opintotukileikkauksien vaikutukset ovat pitkällä aikavälillä noin 122 milj. euroa. Opintososiaaliset edut ovat osa sosiaaliturvaa, eivät opiskelijoiden palkkaa. Etuuksien tarkoitus on tarjota kaikille mahdollisuus täysipäiväiseen opiskeluun. Jotta tasa-arvoiset opiskelumahdollisuudet toteutuisivat, tulee opintososiaalisen tukijärjestelmän olla kunnossa ja opintotuen olla indeksiin sidottu. Jo nykyisellään opintoraha on tasoltaan erittäin matala ja varsinkin kaikista heikoin toisen asteen opiskelijan tuki ei riitä turvaamaan perustoimeentuloa. Opintorahan tason jäädessä jälkeen yleisestä kustannustason noususta joutuvat opiskelijat osallistumaan entistä enemmän palkkatyöhön opintojen ohella, jolloin opiskeluaikat pitenevät. Tämä ei ole linjassa hallituksen kaavailemien opintoaikojen lyhennysten kanssa.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2018 talousarvioon lisättäväksi budjetitiperusteisesti 105 400 000 euroa momentille 29.70.55 opintorahaleikkauksen palauttamiseksi.

Taide ja kulttuuri

Kuten sivistysvaliokunta toteaa, Suomessa taiteilijoiden taloudellinen asema on heikko. Erityisesti tämä koskee kuvataiteilijoita. Taiteilijoiden toimeentulon kannalta on välttämätöntä kehittää työllistäviä rakenteita. Näyttelypalkkiojärjestelmän avustuskokeilua tulee jatkaa. Freelance-taiteilijoiden toimeentulon parantamiseksi on myös syytä luoda taiteilija-allianssi, millä pystytäisiin luomaan kohdennettu perustulomalli ja näin helpotettaisiin ns. silpputyön tekemistä ja vastaanottamista.

Suomalaisen hyvinvointipolitiikan voidaan nähdä olevan tilanteessa, jossa sen uusiutuminen on välttämätöntä. Uutta sisältöä on alettu hakea taiteesta ja kulttuurista. Taiteen ja kulttuurin hyvinvointia edistävä vaikutus on huomattu: ihmisen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ei riitä vain terveys ja toimeentulo, vaan ihminen tarvitsee jokapäiväiseen elämäänsä myös taidetta ja yhteyttä omaan luovuuteensa. Tutkimukset osoittavat, että sosiaalinen osallistuminen ja kulttuurin harrastaminen edistävät terveyttä ja pidentävät ikää vähintään yhtä tehokkaasti kuin aktiivinen liikunta, laihduttaminen, tupakoinnin lopettaminen tai matalat kolesteroliarvot.

Kulttuurin saavutettavuudessa teattereilla, orkestereilla ja museoilla on merkittävä rooli. Hallitus esittää niiden valtionosuuksien pienentämistä niin, että se vaarantaa kulttuurin alueellisen saataavuuden ja taidelaitosten toimintaedellytykset. Kulttuurin kentällä tarvitaan yhteistyötä, uusia toimintamalleja ja mahdollisuuksia työllistää luovan alan työntekijöitä.

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 1

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2018 talousarvioon lisättäväksi budjetitiperusteisesti 3 000 000 euroa momentille 29.80.31 museoiden, teattereiden ja orkestereiden valtionosuuteen.

Järjestöjen merkitys kansalaisyhteiskunnalle

Kansalaisyhteiskunnan tilaan on alettu maailmanlaajuisesti kiinnittää huomiota osana demokratiaa, ihmisoikeuksia, osallisuutta ja hyvinvointia. Euroopan yhteisössäkin tunnustetaan voittoa tavoittelemattomien kansalaistoimijoiden, palveluntarjoajien ja vapaaehtoistyöntekijöiden merkitys kansalaisaktiivisuuden ilmentäjinä.

Kansalaisaktiivisuudella voidaan edistää osallisuutta, paikallisyhteisöjen sosiaalista koheesiota ja sukupolvien välistä vuorovaikutusta. Toiminta edistää EU:n kestävästä kehityksestä, työllisyyttä, sosiaalista oikeudenmukaisuutta, talouskasvua ja ympäristön laatua. Myös Suomessa on kannettu huolta demokratian ja kansalaisyhteiskunnan tilasta kaikkien muutosten keskellä. Mitä monimuotoisempi kansalaisyhteiskunta on, sen paremmat valmiudet sillä on selviytyä kriiseistä.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2018 talousarvioon lisättäväksi budjetitiperusteisesti 1 700 000 euroa momentille 29.80.50 valtionavustukseen järjestöille.

Vapaa sivistystyö ja kotouttaminen

Kansanopistojen vuosiopiskelijoista yli 15 % eli lähes 2 000 on tällä hetkellä maahanmuuttajia. Heistä valtaosa on kotouttamislain mukaisissa koulutuksissa, jotka rahoitetaan vapaan sivistystyön valtionosuuksilla. Kansanopistot eivät kuitenkaan voi periä näiltä kurssilaisilta opiskelijamaksuja, kuten muilta vapaan sivistystyön koulutusten opiskelijoilta. Valtionosuuden ja todellisten kustannusten eroa on voitu kattaa opintoseteliavustuksilla, mutta vain vähäisessä määrin ja vain osassa opistoja.

Turvapaikanhakijoiden määrän noustessa ennennäkemättömän suureksi tulee maahanmuuttajien kotouttamisen edistämiseksi suunnata lisärahoitusta voimakkaasti.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2018 talousarvioon lisättäväksi budjetitiperusteisesti 1 000 000 euroa momentille 29.30.30 kansanopistojen opintoseteliavustukseen.

Liikunnan koulutuskeskukset

Liikunnan koulutuskeskukset (urheiluopistot) järjestävät liikunta-alan ammatillista perus- ja lisäkoulutusta sekä vapaatavoitteista koulutusta. Suomessa on 11 valtakunnallista ja kolme alueellista liikunnan koulutuskeskusta.

Vapaan sivistystyön koulutuksessa liikunnan koulutuskeskukset järjestävät mm. urheilijoiden valmennukseen liittyvää koulutusta sekä urheiluseurojen ohjaajien, valmentajien ja seurahenkilöstön koulutusta yhteistyössä liikuntajärjestöjen kanssa. Lisäksi ne toimivat koko väestölle tarkoitettuina kunto- ja terveysliikunnan koulutuskeskuksina. Kilpailukykyopimus aiheutti liikunnan koulutuskeskuksille leikkauksia, jotka tulee kompensoida.

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 1

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2018 talousarvioon lisättäväksi budjettiperusteisesti 174 000 euroa momentille 29.90.52 kilpailukyky sopimuksen kompensoimiseksi.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta budjettiperusteisesti

lisää 21 600 000 euroa momentille 28.90.30 päivähoidossa olevien yli 3-vuotiaiden lasten ja kasvattajien suhdeluvun muuttamiseksi 1/7:ään ja subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamisen peruuttamiseksi,

lisää 15 000 000 euroa momentille 29.10.30 perusopetuksen ryhmäkokojen pienentämiseen sekä perusopetuksen laatuun ja tasa-arvoon suunnattuun avustukseen,

lisää 18 000 000 euroa momentille 29.10.30 yleissivistävän opetuksen käyttökustannuksiin,

lisää 5 000 000 euroa momentille 29.10.31 vapaan sivistystyön oppilaitosten käyttökustannuksiin,

lisää 20 000 000 euroa momentille 29.20.30 ammatillisen koulutuksen käyttökustannuksiin,

lisää 44 000 000 euroa momentille 29.40.55 ammattikorkeakoulujen toiminnan rahoittamiseksi,

lisää 1 500 000 euroa momentille 29.40.55 Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun aloituspaikkojen lisäämiseksi Savonlinnassa,

lisää 69 000 000 euroa momentille 29.40.50 yliopistojen toiminnan rahoittamiseksi,

lisää 20 000 000 euroa momentille 29.20.33 nuorten aikuisten osaamisohjelmaan,

lisää 3 000 000 euroa momentille 29.80.31 museoiden, teattereiden ja orkestereiden valtionosuuteen,

lisää 105 400 000 euroa momentille 29.70.55 opintorahaleikkauksen palauttamiseksi,

lisää 1 700 000 euroa momentille 29.80.50 valtionavustukseen järjestöille,

lisää 1 000 000 euroa momentille 29.10.20 kansanopistojen opintoseteliavustukseen,

lisää 174 000 euroa momentille 29.90.52 liikunnan koulutuskeskuksille,

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 1

lisää 190 000 000 euroa momentille 28.90.30 ammatillisen koulutuksen leikkausten perumiseksi,

lisää 5 000 000 euroa momentille 29.40.20 korkeakouluille positiivisen rakennemuutoksen tukemiseksi,

lisää 10 000 000 euroa momentille 29.40.50 korkea-asteen aloituspaikkojen lisäämiseksi,

lisää 4 000 000 euroa momentille 29.10.30 harrastuslupaukseen,

lisää 10 000 000 euroa momentille 29.40.50 Tampere3-hankkeelle,

lisää 1 000 000 euroa momentille 29.10.01 3—18-vuotiaiden eheän ja tasa-arvoisen opintopolun selvittämiseen,

lisää 50 000 000 euroa innovaatioekosysteemirahoitukseen ammattikorkeakouluille,

lisää 58 000 000 euroa varhaiskasvatuksen osa-aikaiseen maksuttomuuteen 5-vuotiaille,

lisää 10 000 000 euroa momentille 29.10.30 maksuttomaan toiseen asteeseen ja oppivelvollisuuden pidentämiseen,

lisää 10 000 000 euroa momentille 29.20.30 maksuttomaan toiseen asteeseen ja oppivelvollisuuden pidentämiseen

ja että valtiovarainvaliokunta muutoin ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 25.10.2017

Jukka Gustafsson sd
Eeva-Johanna Eloranta sd
Pilvi Torsti sd

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 2

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 2

Perustelut

Laadukas opetus on aina ollut Suomen kivijalka. Se on ollut yksi maamme kehityksen perusta tasa-arvoisessa koulutusjärjestelmässämme. Koulujärjestelmäämme on kuitenkin rapautettu monilla toimilla jo vuosia. Tästä kertoo myös Pisa-tulosten heikkeneminen. Nyky-yhteiskunnan kehitys on ollut huolestuttavaa pidemmän aikaa. Tämä on johtanut eriarvoistumiseen monella elämän alalla. Esimerkkinä tästä on ääripäiden etäännyminen toisistaan koulujen välisiä eroja tarkasteltaessa. Perussuomalaiset haluavat, että maassamme on jatkossakin riittävä ja laadukas sekä alueellisesti yhdenvertainen kouluverkosto. Täten koko maa voidaan pitää asuttuna ja elettyinä.

Perinteisesti olemme halunneet pitää opetusryhmien koot riittävän pieninä sekä turvata erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden tarpeet. Tällä on vaikutusta sekä opettajien, oppilaiden että koko henkilökunnan hyvinvointiin, samoin oppimistuloksiin. Mitä paremmat oppimistulokset, sitä toimivampi oppimisympäristö. Edellä olevan perusteella edellytämme oppilasryhmäkokojen pienentämiseen ja erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden tarpeisiin lisäresursseja.

Katsomme, että erityisesti taloudellisesti haastavina aikoina korostuu elinikäisen oppimisen merkitys. Tämän johdosta vapaaseen sivistystyöhön tulisi kohdentaa lisäpanostuksia, jotta kansalaiset voivat täydentää ammattitaitoaan työelämän muuttuessa.

Samoin myöhemmät korkeakouluopinnot mahdollistavan avoimen korkeakouluopetuksen arvostusta tulee lisätä. Korkeakouluopetus antaa ja kasvattaa analyttistä ja kriittistä ajattelua, jota tarvitaan nyky-yhteiskunnassa. Haluamme panostaa myös yliopistolliseen tutkimukseen ja tuotekehitykseen, poikkitieteellisyyttä ja huippututkimusta unohtamatta.

Olemme huolissamme myös ammatillisen koulutuksen tilasta ja tulevaisuudesta ensi vuoden talousarvion puitteissa. Yleisesti on tiedossa, että ammatilliseen koulutukseen on tehty mittavia leikkauksia jo usean vuoden aikana. Ne ovat vaikuttaneet negatiivisesti sekä koulutuksen saavutettavuuteen että laatuun. Leikkauksilla on ollut vaikutusta myös koulutuksen muuntovaiheeseen, sillä taloudellisten resurssien pienentyessä ja opiskelijamäärien kasvaessa on selvää, että ammatillisen koulutuksen houkuttavuus heikkenee peruskoulun päättävien nuorten silmissä.

Lisäksi eräiden leikkausten tekeminen ammatillisen koulutuksen reformin yhteydessä lisää hallintoa mutta johtaa opetuksen uudelleenjärjestelyyn. Tämä vaikuttaa väistämättä myös koulutuksen laatuun ja houkuttavuuteen. Ilman laadukasta koulutustarjontaa nuoret eivät koe ammatillista koulutusta potentiaaliseksi vaihtoehdoksi, ja näin hakeutuminen nivelvaiheessa itselleen parhaiten sopivaan ja kiinnostavaan koulutukseen saattaa vaikeutua. Olemme tästä kehityksestä huolissamme, siksi haluamme lisätä ammattikoulutuksen joustavuutta sekä painottaa opinto-ohjauksen tarpeellisuutta. On tärkeää, että ammatillisen koulutuksen saavutettavuus ja jatko-opintomahdollisuudet turvataan koko maassa koulutuksen houkuttelevuuden säilyttämiseksi. Säästöt tulee kohdistaa opetuksen sijasta hallintoon.

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 2

Laadukas varhaiskasvatus tarjoaa edellytykset tuleville peruskouluopinnoille. Varhaiskasvatuk-
sen ja koulujen yhteistyöhön onkin syytä panostaa. Myös suunniteltu varhaiskasvatusmaksujen
alentaminen on kannatettava muutos, mutta toisaalta tosiasiallinen mahdollisuus hoitaa pieniä
lapsia kotona on myös säilytettävä.

Perussuomalaiset katsovat, että tulevaisuudessa tulee panostaa enemmän vähävaraisten perhei-
den lasten liikuntaharrastusten tukemiseen. Tämä edellyttää panostamista kerhotoiminnan kehit-
tämiseen. Personal Trainer -kokeilut yläkouluissa ovat myös tervetulleita. Tämä auttaa sekä las-
ten ja nuorten terveyden edistämässä että lasten eriarvoistumisen ehkäisyssä.

Lopuksi kiinnitämme huomiota vapaaehtoiseen kielikokeiluun. Perussuomalaiset olivat puolue,
joka sai aikoinaan kielikokeilun neuvoteltua hallitusohjelmaan. Täten pidämme nyt alkavaa kie-
likokeiluohjelmaa hyvänä, mutta sen laajuutta riittämättömänä. Tämän johdosta esitämme lisära-
hoitusta kokeiluun, jolloin pystytään lisäämään kokeiluun osallistuvaa oppilasmäärää ja tarken-
tamaan kokeilusta saatavia tuloksia.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa päätöstä tehdessään huomioon eriävässä mielipiteessä
esitetyt näkökohdat.

Helsingissä 25.10.2017

Ritva Elomaa ps
Sami Savio ps

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 3

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 3

Perustelut

Hallitus on kaudellaan tehnyt merkittäviä leikkauksia koulutukseen, tutkimukseen sekä kulttuuriin. Esitämme koulutukseen, tutkimukseen ja kulttuuriin merkittäviä lisäpanostuksia. Hallituksen koulutuspolitiikka on epäjohtamukaista ja sivistystä heikentävää. Koulutus on suomalaisen tasa-arvoisen yhteiskunnan perusjalka. Hallitus on leikannut kaikilta opintoasteilta ja vauhdittanut eriarvoistumista yhteiskunnassamme.

Hyvä ja laadukas koulutus on pohja, jonka päälle rakennamme suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan, kansalaistemme hyvinvoinnin, työllisyyden ja pärjäämisen elämässä. Tällä hallituskaudella tehdyt leikkaukset ovat tutkitusti heikentäneet kaikista heikoimmassa asemassa olevien mahdollisuutta kouluttautua. Oppimiserot ovat eriytyneet muun muassa sukupuolen, alueiden ja sosioekonomisen taustan mukaan.

Hallituksen tehtävä on varmistaa, että opetuksen tarjoajien perusasiat ovat kunnossa, ja sen jälkeen innovoida ja kehittää. Hallitus on leikannut kovalla kädellä perusrahoituksesta kaikilla koulutusasteilla, ja tilalle on tarjottu haettavaksi valtionavustusta kehitystyöhön. Tämä on asettanut kunnat eriarvoiseen asemaan, kun osalla on tarvittavat henkilöresurssit hakemusten täyttämiseen ja osalla ei. Jos peruspohja ei ole kunnossa, mikään kärki- tai uudistushanke ei saavuta tavoitteitaan. Kehitystyö on tärkeää ja tervetullutta, mutta sen hintana ei voi olla yhdenvertaisten mahdollisuuksien ja oppimisen heikkeneminen. Monet niistä tavoitteista, joita asetamme erilaisille kehityshankkeille, toteutusivat jo sen kautta, että koulutuksen huippuammattilaisillamme olisi todelliset mahdollisuudet toteuttaa osaamistaan.

Eriarvoistuminen on kiihtynyt sekä alueellisesti että opiskelijaryhmien välillä. Aikaisemmin eriarvoisuuden päätrendi oli se, että hyvin toimeentulevista perheistä tulevat lapset ja nuoret ottivat etumatkaa muihin. Tällä hallituskaudella kaikista heikoimmassa asemassa olevat on tiputettu kyydistä. Kun vähiten resursseja omaavalta ryhmältä tippuu pohja ja yhdenvertainen mahdollisuus kouluttautua, lukitaan kokonainen ihmisryhmä ulos hyvinvointiyhteiskunnasta.

Eriarvoistumiskehityksessä korostuu kaksi trendiä, jo pidempään merkille pantu suurten syrjäseutujen huono-osaisuus mm. Itä- ja Pohjois-Suomessa sekä kaupunkien heikkenevät alueet.

PISA-tutkimuksissa ja kansallisissa arvioinneissa on huomattu heikkojen oppimistulosten ja suurten sukupuolten välisten osaamiserojen pysyminen näillä kahdella alueella. Esimerkiksi Helsingissä koulujen välinen vaihtelu on yhtä suurta kuin kaikkien Suomen kuntien välinen vaihtelu. Eriarvoistuminen kasvaa koulujen välisestä kilpailusta. Kaupunkien tulisikin entistä paremmin tunnistaa paikalliset huono-osaisuuden kierteet, jotka kiihtyvät ylisukupolvisen huono-osaisuuden, monikulttuurisuuden haasteiden ja syrjäytymisen kasautuessa.

Hallitus esittää, että indeksikorotuksia vastaava säästö tehtäisiin vuoden 2018 osalta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain nojalla sellaisten esi- ja perusopetuslain mukaisten toimintojen rahoitukseen, jotka ovat indeksikorotuksen piirissä. Indeksien jäädytys koskee myös

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 3

opetus- ja kulttuuriministeriön valtionosuuksia, joista maksetaan vapaan sivistystyön toimintaa. Pahimmillaan se tarkoittaa irtisanomisia ja kurssimaksujen nousemista. Vihreiden mielestä hallituksen indeksileikkauksille ei ole kestäviä perusteita eikä niitä pidä hyväksyä ja koulutuksen valtionosuudet on palautettava indeksisidonnaisiksi ensi vuonna.

Varhaiskasvatus

Laadukas varhaiskasvatus tukee elinikäistä oppimista ja koulussa tarvittavia valmiuksia sekä ehkäisee syrjäytymistä ja ylisukupolvista huono-osaisuutta. Kansainvälisissä tutkimuksissa varhaiskasvatus on todettu tuloksellisimmaksi ja kustannustehokkaimmaksi keinoksi lasten hyvinvoinnin ja kehityksen varmistamiseen.

Subjekttiivisen päivähoito-oikeuden rajausta ei ole ennakoitavasti tuonut niitä säästöjä, joita sen tavoitteeksi asetettiin. Päivähoito-oikeuden rajaaminen on lisännyt sääntelyä, byrokratiaa ja kuntien hallinnollisia kustannuksia, mikä on vastoin hallituksen tavoitteita vähentää byrokratiaa ja karsia sääntelyä. Lukuisat kunnat ovat omilla päätöksillään säilyttäneet subjekttiivisen päivähoito-oikeuden.

Lasten vaihtuvuus on aiheuttanut ryhmissä levottomuutta, ja henkilökunta on väsynyt. Rajausta jätetään ulkopuolelleen kokopäiväisestä varhaiskasvatuksesta hyötyviä ja sitä tarvitsevia lapsia. Tutkimusten mukaan subjekttiivinen päivähoito-oikeus tasaa koulutukseen ja tulotasoon liittyvää yhteiskunnallista epätasa-arvoisuutta ja ennaltaehkäisee olemassa olevien ongelmien syvenemistä. Se on yksi tärkeimmistä lastensuojelun avohuollon tukitoimista, ja sen rajaaminen voi kasvattaa lastensuojelun kustannuksia.

Lapsen oikeus varhaiskasvatukseen ei voi olla riippuvainen hänen vanhempiensa työmarkkina-asemasta. Kyse on ensisijaisesti lapsen oikeudesta, ei vanhemman. Samalla subjekttiivinen päivähoito-oikeus kuitenkin tukee perheitä, työnantajia ja laajemmin koko yhteiskuntaa sekä jakaa hoitovastuuta tasaisemmin edistämällä samalla työelämän tasa-arvoa.

Peruskoulu

Peruskoulun tulee antaa kaikille lapsille ja nuorille sivistystä, kasvatusta, taidot ja innostuksen oppia sekä jatko-opiskeluvalmiudet. Jotta tästä pystytään huolehtimaan, tulee opettajilla olla aikaa jokaiselle lapselle ja nuorelle. Tärkein syy koulupudokkuudelle siirryttäessä peruskoulusta toiselle asteelle on opiskelumenestys peruskoulussa. Toisaalta tuki oppimisvaikeuksista kärsivälle peruskoulun aikana tukee myös toisen asteen tutkinnon suorittamista. Tarjoamalla kaikille lapsille hyvän peruskoulukokemuksen me ennaltaehkäisemme syrjäytymistä kustannustehokkaasti. Hallituksen tekemät leikkaukset ovat johtaneet kierteeseen, jossa rehtorien väsyminen vaikuttaa vuorostaan opettajien ja lopulta oppilaiden jaksamiseen.

Positiivinen diskriminaatio eli ylimääräisten resurssien osoittaminen alueille ja kouluihin, jotka niitä eniten tarvitsevat, on todettu erittäin tehokkaaksi tavaksi pidentää lasten myöhempää koulutaivalta. Meidän tulee tehdä aiheesta enemmän tutkimusta ja kehittää kriteerejä, joiden avulla ylimääräiset resurssit saadaan osoitettua entistä paremmin.

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 3

Yleissivistävään koulutukseen valmistava koulutus ja ryhmäkoko- sekä laaturahat ovat merkittäviä yhdenvertaisuutta edistäviä resursseja. Perusopetuksen valmistava opetus edistää kotoutumista ja parantaa erilaisista taustoista tulevien oppilaiden peruskoulutaipaleen alkua. Valmistavaan opetukseen satsaaminen helpottaa kaikkien peruskoulussa opiskelevien ja opettavien arkea.

Ryhmäkokoja pienentävillä määrärahoilla opetuksen järjestäjä on voinut palkata resurssiopettajia jakotuntien lisäämiseen sekä samanaikaisopetukseen. Niillä on siis palkattu oikeita opettajia heikommin pärjäävien oppilaiden tueksi, edistetty oppimista ja parannettu opetuksen laatua. On kaikkien lasten etu, kun ryhmäkoot ovat riittävän pieniä, koska se mahdollistaa yksilöllisen kohtaamisen.

Yleissivistävän koulutuksen laaturahat on käytetty esi- ja perusopetuksen toimintakulttuurin pedagogiseen kehittämiseen, kouluviihtyvyyttä lisäävien oppilasprojektien hankintoihin sekä kodin ja koulun yhteistyön tiivistämiseen tähtääviin toimenpiteisiin. Lisäksi rahoja on käytetty opetuksen järjestäjien kouluttamiseen digitaalisten työkalujen käyttämiseen opetuksessa.

Toisen asteen maksuttomuus

Opetus on toisella asteella maksutonta, mutta opiskelijan on lukiossa ja ammatillisissa oppilaitoksissa itse hankittava opinnoissa välttämättömät opiskelumateriaalit. Lukion ja ammatillisen koulutuksen kustannukset ovat nyt monelle kohtuuttoman kalliit. Lukion suorittamisen kokonaiskustannusten on arveltu nousevan jopa 2 600 euroon, ja jotkut ammatilliset tutkinnot ovat sitäkin kalliimpia.

Pelkällä peruskoululla ei pärjää nykyisillä työmarkkinoilla, ja kouluttamattomuus kasvattaa syrjäytymisriskiä. Jopa 15 prosenttia suomalaisista ei ole suorittanut toisen asteen tutkintoa 24 ikävuoteen mennessä. Yhdenkään nuoren ei tulisi joutua luopumaan opintien jatkamisesta perheen taloudellisen tilanteen vuoksi. Erityisesti pienituloisten yksinhuoltajaperheiden lapset ovat vaarassa pudota pois toisen asteen opinnoista, koska perheellä ei ole varaa koulukirjoihin, tietokoneeseen tai muihin oppimateriaaleihin. Joka kolmas keskeyttää toisen asteen opinnot taloudellisista syistä, se vahvistaa entisestään koulutuksen periytyvyyttä.

Ammatillinen koulutus

Ammatillisesta koulutuksesta leikkaaminen on leikkaamista nuorten tulevaisuudesta. Laadukas ammatillinen koulutus antaa valmiudet jatko-opintoihin, työelämään ja ammattiin. Ammatillisen koulutuksen kehittämiseksi on tarve, mutta sitä on mahdotonta toteuttaa leikkaukset edellä. Järjestys on väärä. Riittävien perusresurssien lisäksi oppilaitoksilla tulee olla valmius suunnitella ammatillisen koulutuksen tulevaisuutta. Hallituksen tekemät leikkaukset ammatilliseen koulutukseen näkyvät muun muassa opettajien ja lähiopetuksen vähenemisenä sekä koulutustarjonnan supistumisena. Lisäksi koulutuksen alueelliseen saatavuuteen tulee merkittäviä heikennyksiä.

Hallitus laskee ammatillisen koulutuksen rahoituksen ensi vuonna nimellisarvoltaan alle vuoden 2009 tason. Reaaliarvoltaan vuoden 2017 rahoitus on 11 % pienempi kuin vuonna 2009. Leikkaukset ja uuden rahoitusjärjestelmän tuoma ennustettavuuden puuttuminen ja epävakaus ovat aiheuttaneet yt-menettelyjä, vaikka vielä noin 40 % leikkauksista on toimeenpanematta. Lähiope-

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 3

tuksen, opinto-ohjauksen, muun opettajan antaman ohjauksen ja opetustarjonnan määrää on vähennetty radikaalisti. Koulutuksen kehittäminen työelämäpainotteisemmaksi on sinänsä hyväksyttävää, mutta se ei toimi kaikkien opiskelijoiden kohdalla. Opiskelijalle on turvattava mahdollisuus lähiopetukseen ja pedagogiseen tukeen. Ammatillisen koulutuksen laadun turvaamiseksi ja eriarvoisuuden vähentämiseksi hallituskauden aikana toteutetut leikkaukset ammatilliseen koulutukseen on peruttava.

Opiskelijat

Hallituksen tekemä opintotuki uudistus on heikentänyt koulutuksellista tasa-arvoa ja pidentänyt opintoaikoja. Hallitus on muuttanut opintotukijärjestelmää lainapainotteisemmaksi. Lainapainotteen opintotuki ei sovi nykyaikaan, jossa työelämä on epävakaa ja pirstaleista eikä taetta opiskelun jälkeisestä pysyvästä työstä ole.

Korkeakouluopiskelijoiden merkittävin opintoja hidastava tekijä on opiskelijoiden heikko toimeentulo. Opiskelijoiden mahdollisuus keskittyä opintoihinsa on heikentynyt, kun lisätienestettä on ollut pakko hakea entistä enemmän töissä käynnistä. Opintotuita päätettäessä tulee muistaa toista astetta käyvät, niin ala- ja täysi-ikäiset itsenäisesti asuvat kuin vanhempiensa luonakin asuvat opiskelijat.

Nivelvaiheet

Peruskoulun päättyessä opiskelijat ovat erityisen herkässä nivelvaiheessa, joka on yhteydessä syrjäytymisen riskiin. Tässä tärkeässä taitekohdassa opiskelija tekee päätöksiä, joilla on merkitys hänen mahdolliselle opintosuunnalleen ja työllistymiselleen. Nuoren pitää löytää elämälle oikea suunta. Peruskoulun opinto-ohjauksella ja toisen asteen koulutuspaikkojen määrällä on merkittävä vaikutus siihen, jatkaako nuori koulutiellä.

Kun nuori päättää peruskoulun, yhteys tuttuun opinto-ohjaajaan katkeaa ja yhteistyö uuden opinto-ohjaajan kanssa alkaa vasta toisella asteella. Tämä kasvattaa riskiä koulupudokkuuteen. Peruskoulun päättävillä nuorilla tulisikin säätää oikeus tukiopinto-ohjaukseen, jossa hän saa yksilöllistä opinto-ohjausta siirtymävaiheeseen yli. Tukiopinto-ohjaus alkaisi yläkoulussa ja jatkuisi toisen asteen ensimmäisen vuoden loppuun asti. Tämä ei toteudu nykyisen tukiopinto-ohjauksen resursseilla.

Korkeakoulut

Korkeakouluilta on jo leikattu viime hallituskausilla, ja hallinnollista säästämistä ei ole enää tehtävissä. Pitkäjänteinen ja vakaa rahoitus mahdollistaa korkeakouluissa tehtävän tutkimuksen ja suomalaisen osaamisen kehittymisen. Jotta Suomi pärjäisi vastaisuudessaakin globaaleilla markkinoilla, meidän on panostettava korkeatasoiseen koulutukseen ja tutkimukseen. Hallitus vaarantaa tämän tavoitteen leikkaamalla korkeakouluilta ja tutkimukselta vuonna 2018 yhteensä 20,5 miljoonaa euroa. Tilannetta pahentaa se, että perusrahoituksen lisäksi rahoituksen turvaavat indeksit on jäädytetty ja niihin kohdistuu kilpailukykyopimuksesta aiheutuneet leikkaukset ja yliopistojen apteekkkikompensointi on poistettu. Ammattikorkeakoulut ja yliopistot tarvitset rahoit-

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 3

tuksen tasokorotuksen, jossa on huomioitu kaikki tehdyt indeksileikkaukset ja muut edellä mainitut kiristykset.

Ammattikorkeakoulujen valtion rahoitus on ollut voimakkaasti aleneva (yli 22 %) kuuden viime vuoden aikana, ja indeksikorotukset ammattikorkeakoulujen perusrahoitus pohjaan ovat jääneet vuodesta 2012 alkaen toteutumatta. Hallitus on panostanut ammattikorkeakouluihin kärkihankkeiden kautta, mutta näillä toimenpiteillä ei korjata perusrahoituksen tasoa eikä pitkäjänteistä talouden suunnittelua ja toimintaa ammattikorkeakouluissa. Opiskelijat tarvitsevat kannustavia ja eteenpäin ohjaavia opettajia ja henkilökunta työlleen vakaan rahoituksen ja tuen.

Leikkaukset yliopistojen perusrahoitukseen ovat suoraan pois tutkimuksesta, opetuksesta ja tukipalveluista ja sitä kautta heikentävät ratkaisevasti yliopisto-opiskelijoiden mahdollisuutta suorittaa opinnoistaan hyvin. Säästöjen vaikutus näkyy jo yliopistojen toiminnassa ja henkilökunnan jokapäiväisessä työssä. Pitkäjänteinen ja vakaa rahoitus mahdollistaa yliopistoissa tehtävän huipuluokan tutkimuksen ja suomalaisen osaamisen ja sivistyksen kehittymisen.

Teatterit, orkesterit ja museot

Orkestereiden, teattereiden ja museoiden valtionosuusjärjestelmään suunnitellaan uudistusta, joka on kulttuuripoliittisesti ehkä merkittävin vuosikymmeniin. Monimuotoistuva ja kasvava taiteen vapaa kenttä tulisi mukaan valtionosuusjärjestelmän piiriin. Uusi valtionosuusjärjestelmä takaa entistä moninaisemman taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden ympäri Suomen. Uudistus jää kuitenkin torsoksi, mikäli valtionosuuksien budjetti ei samalla nouse. Uudistukseen on syytä valmistautua jo nyt kasvattamalla valtionosuuksien tasoa.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtionvarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 25.10.2017

Jani Toivola vihr

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 4

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 4

Perustelut

Suomen koulu on toistaiseksi maailman parhaita, minkä vuoksi meidän on panostettava siihen eikä ajettava sitä alas. Maksuton koulutus on paras tae yhdenvertaiselle ja tasa-arvoiselle Suomelle, identiteetin luomiselle ja kulttuurin vaalimiselle. Laaja yleissivistys, monipuolinen kielitaito ja monipuoliset sosiaaliset valmiudet ovat tärkeitä kansalaistemme ja maamme menestykselle.

Hallituksen tekemät koulutussektorin säästöt muodostavat todellisen uhan opetuksen ja tutkimuksen laadulle, mikä vaarantaa vakavasti maamme kilpailukyvyn ja kasvun ja kovin tarpeelliset talouden ja työllisyyden nousumahdollisuudet maassamme. Suomelle panostaminen inhimilliseen pääomaan on elintärkeää maamme hyvinvoinnin kannalta niin lyhyellä kuin pitkälläkin aikavälillä.

Ennen vaaleja annettiin lupauksia siitä, että koulutuksesta ei säästetä. Hallituksen suunnitelmat osoittavat, että näillä lupauksilla ei ole katetta sen harjoittamassa politiikassa. Kun muut yhteiskunnan sektorit ovat säästöliekillä maassamme vallitsevan taloudellisen tilanteen vuoksi, on erityisen lyhytnäköistä uhata entisestään sitä sektoria, joka on maamme valttikortti — korkealuokkaista ja kattavaa koulutusta. Suomen tulee panostaa osaamiseen ja koulutukseen, jotta pärjäisimme globaalissa taloudessa tavoitteenamme tulla yhdeksi maailman johtavista tiedon kansakunnista. Hallituksen tekemät koulutusleikkaukset eivät vastaa hallituksen itse asettamia tavoitteita.

On myös syytä todeta, että koulutuksen kärkihankkeet eivät kompensoi hallituksen samanaikaisesti tekemiä massiivisia leikkauksia.

Folktinget

Svenska Finlands folkting on yli poliittisten rajojen toimiva Suomen ruotsinkielisen väestön yhteistyöelin. Toiminnassa ovat mukana kaikki eduskuntapuolueet, joilla on ruotsinkielistä toimintaa. Toimintaa ohjaa laki Svenska Finlands folkting -nimisestä järjestöstä, ja varoja myönnetään mm. valtion talousarviosta. Folktingetin tehtävänä on tukea ja vahvistaa ruotsin kielen asemaa ja ruotsinkielistä kulttuuria sekä valvoa ja edistää ruotsinkielisen väestön oikeuksia. Muun muassa ajankohtaiset maakunta- ja sosiaali- ja terveydenhuoltouudistukset ovat lisänneet huomattavasti Folktingetin tehtäviä. Vuosina 2014 ja 2015 järjestö sai 675 000 euroa valtion määrärahoja sen jälkeen, kun eduskunta oli nostanut määrärahoja 100 000 eurolla. Vuonna 2016 järjestö sai määrärahoja ainoastaan 575 000 euroa. Folktingetin hoitamien merkittävien lakisääteisten tehtävien vuoksi on välttämätöntä korottaa määrärahaa vuonna 2018.

Yleissivistävä koulutus

Sipilän hallituksen hallitusohjelmassa todetaan mm., että päivitetään perusopetuksen oppimistapoja ja -ympäristöjä kehityksen haasteita vastaaviksi sekä painotetaan tulevaisuuden taitopohjaa. Hankkeen tavoitteena on parantaa oppimistuloksia sekä kaventaa niissä syntyneitä eroja. Panostetaan kouluviihtyvyyteen ja nostetaan lasten ja nuorten henkisen sekä fyysisen hyvinvoinnin ta-

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 4

soa. Hallitusohjelma toteaa edelleen, että "myös koulua ja varhaiskasvatusta kehitetään tukemaan lapsen hyvinvointia".

Jotta kaikille lapsille taattaisiin tasa-arvoinen koulunkäynti, haluamme korottaa valtionosuuksia ja -avustuksia yleissivistävän koulutuksen käyttökustannuksiin. Haluamme panostaa lisää perusopetuksen laadun parantamiseen ja sitä kautta panostaa lasten hyvinvointiin ja taitoihin.

Valtionavustusta järjestöille (NJKL, Monikanaiset, Nytkis)

Naisjärjestöjen valtionavustus on ollut verrattuna muihin kansalaistoiminnan kansallisiin kattojärjestöihin hyvin matala. Samaan aikaan jo entisestään matala rahoitus on laskenut merkittävästi. Naisjärjestöjen Keskusliiton valtionavustus on laskenut viidessä vuodessa lähes kolmanneksella. Kun Naisjärjestöjen Keskusliiton valtionavustus oli vielä vuonna 2012 174 000 euroa ja vuonna 2015 158 000 euroa, se vuonna 2017 on vain 126 000 euroa. Myös NYTKIS ry:n rahoitus on viime vuosina romahtanut. Aikavälillä 2013—2017 NYTKIS ry:n rahoitus on laskenut 32 000 eurolla 99 000 euroon. Monikanaisten valtionapu on yhteensä 43 000 euroa, joka on 2,0 prosenttia heidän budjetistaan. Vaikka naisjärjestöissä tehdään laajaa vapaaehtoistyötä ja on totuttu toimimaan pienillä budjeteilla, resurssien vähäisyys vaikuttaa merkittävästi työn laajuuteen ja prosesseihin, joihin järjestöt voivat osallistua. Resurssien vähyden vuoksi ei ole mahdollista toimia toivotulla tasolla ja teholla, esimerkiksi osallistua vaikuttamiseen, viestintään ja osallistumiseen kansallisesti ja kansainvälisesti. Naisten oikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon edistämiseen tähtäävä kansalaisjärjestötoiminta Suomessa on turvattava.

Toisen asteen koulutus

On selvää, että toinen aste on uudistettava. Turhia päällekkäisyyksiä voi karsia, tilojen käyttöä voi tehostaa ja turhia rakenteita purkaa. Tähän Ruotsalainen eduskuntaryhmä oli sitoutunut jo viime vaalikaudella. Vuoden 2017 talousarvioehdotuksen yhteydessä hallitus antoi eduskunnalle esityksen, jonka mukaan toteutetaan isot säästöt ammatillisessa koulutuksessa. Leikkaukset tehdään ilman realistista suunnitelmaa ammatillisen koulutuksen uudistamisesta. Nyt vaikuttaa siltä, että hallitus keskittyy pelkästään rajusti leikkaamaan, koko vaalikauden aikana yhteensä, siis kumulatiivisesti, 764 miljoonaa euroa sen sijaan, että toisen asteen välttämätöntä uudistusta olisi tehty huolellisesti ja suunnitelmallisesti. On hyvin kyseenalaista, miten hallitus käytännössä aikoo turvata ammatillisen koulutuksen alueellisen saatavuuden. Pienten ja haavoittuvien ruotsinkielisten ammatillisen koulutuksen yksiköiden tilanne on erittäin huolestuttava.

Jotta tulevaisuudessakin voimme kouluttaa ammattitaitoisia henkilöitä monipuolisesti ja alueellisen saatavuuden varmistamiseksi, on välttämätöntä, että toisen asteen ammatillisen koulutuksen määrärahoja toimintamenoihin korotetaan.

Vapaa sivistystyö

Vapaa sivistystyö on tärkeä osa elinikäistä oppimista. Suomessa on 308 oppilaitosta, jotka tarjoavat vapaata sivistystä, ja joka viides suomalainen osallistuu vuosittain vapaan sivistystyön järjestämään toimintaan ympäri Suomea.

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 4

Vapaa sivistystyö on kaikille avointa, edullista ja helposti lähestyttävää. Sillä on ollut erityisen tärkeä rooli maahanmuuttajien integraatiossa. Vapaan sivistystyön kautta maahanmuuttajilla on ollut mahdollisuus oppia Suomen kansalliskieliä.

Yksi Suomen vahvimpia valttikortteja on laadukas ja helppopääsyinen koulutus, ja meidän mielestämme hallitus harjoittaa lyhytnäköistä säästöpolitiikkaa leikkaamalla vapaan sivistystyön rahoitusta. Hallitus on asettanut kunnianhimoiset tavoitteet työllisyyden ja kilpailukyvyyn kohentamisessa. Koulutuksesta ja tiedonkehityksestä säästäminen on ristiriidassa näiden tavoitteiden kanssa.

Suomen Akatemia

Suomen Akatemia rahoittaa korkealuokkaista tutkimusta Suomessa, toimii tieteen ja tutkimuspolitiikan asiantuntijana sekä vahvistaa tieteen ja tutkimuksen asemaa. Suomen Akatemia edesauttaa suomalaisen tutkimuksen uudistuskyvyn vahvistamista ja tekee tutkimuksesta monipuolisempaa ja kansainvälisempää. Toiminnalla on suuri merkitys ja Suomen on vaalittava tätä menestystekijää, kun on kyse korkeakoulutuksesta meidän maassa.

Ennen edellisiä eduskuntavaaleja annettiin lupauksia siitä, että koulutuksesta ei leikata, lupaus joka myöhemmin osoittautui vääräksi. On harvinaisen lyhytaikaista toteuttaa lisäsäästöjä sektorilla, jonka on sanottu olevan Suomen menestystekijä. Suomen Akatemia on tärkeä osa sitä korkealaatuista ja kokonaisvaltaista koulutusta, jota hallitus sanoo vaalivansa. Suomen on panostettava tietoon, koulutukseen ja tutkimukseen mahdollistaakseen maan pärjäämisen maailmanlaajuisessa taloudessa.

Suomen Akatemian määrärahojen leikkaaminen on hallituksen tavoitteiden vastaista, ja sen vuoksi ehdotan määrärahojen lisäämistä Suomen Akatemialle.

Korkeakoulutus

Korkea osaaminen, koulutus ja sivistys ovat olleet Suomen menestyksen perusta koko itsenäisyytemme ajan. Koulutus on myös Suomen tulevan menestyksen ehdoton avaintekijä. Meidän on panostettava osaamiseen ja koulutukseen menestyäksemme kansainvälisesti sekä säilyttääksemme kilpailukykyämme. Suomen tulee olla osaamisen, koulutuksen ja tutkimuksen kärkimaa. Korkealaatuinen ja maksuton koulutus on tärkein edellytys sille, että kaikki kansalaiset saavat taustansa riippumatta tasavertaiset mahdollisuudet elämässä menestymiseen.

Ennen eduskuntavaaleja nykyiset hallituspuolueet lupasivat, että koulutuksesta ei leikata. Sipilän hallitus on leikannut korkeakoulutuksesta ja tutkimuksesta erittäin rajulla kädellä. Leikkaukset ovat kohdistuneet yliopistoihin, ammattikorkeakouluihin, Suomen Akatemiaan ja Tekesiin.

Yliopistoindeksi ja ammattikorkeakouluindeksi on lisäksi jäädytetty vuoteen 2019 asti.

Onko tämä todella se tapa, millä hallitus aikoo saada Suomen talouden nousuun? Nyt tulisi toimia täysin päinvastoin. Suomi on maailman koulutetuimpia maita, mutta tieteen tasossa olemme jo nyt lähes kaikkia OECD-maita jäljessä. Leikkausten sijaan tarvitsemme rohkeita panostuksia

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 4

korkeakouluopetukseen ja tutkimukseen. Tämä auttoi meitä myös yhdeksänkymmentäluvun laman voittamisessa.

Säästöt ovat heikentäneet Helsingin ja Itä-Suomen yliopiston mahdollisuuksia suoritua asetuista tavoitteista ja yliopistolain velvoitteista. Kokonaisuutena muutos on tarkoittanut varsinkin Helsingin yliopistolle merkittäviä taloudellisia vaikutuksia, mikä on asettanut yliopiston eriarvoiseen asemaan muihin yliopistoihin verrattuna. Suomi tarvitsee kansainvälisesti kilpailukykyisiä ja arvostettuja yliopistoja. Helsingin yliopisto on tällä hetkellä Suomen parhaiten menestynyt yliopisto ja ainoa Suomen yliopisto, joka kuuluu 100 parhaan yliopiston joukkoon maailmassa. Hallituksen säästötoimenpiteet ovat heikentäneet Helsingin yliopiston toimintaedellytyksiä merkittävästi. Ruotsalainen eduskuntaryhmä ei hyväksy hallituksen massiivisia koulutusleikkauksia.

Opintoraha, asumistuki ja opintolaina

Opintotuki on opiskelijan perusturva. Minkään muun väestöryhmän perustoimeentuloon ei ole kohdistettu näin suuria leikkauksia. Tämä kertoo hallituksen välinpitämättömyydestä opiskelijoita ja koulutusta kohtaan. Opiskelijoiden työ on opiskella. Heidänkin on voitava elää ilman pakkoa ottaa lainaa, ja siksi hallituksen leikkaukset opintotukeen ovat kohtuuttomia.

Opintotuen heikentäminen ja sen siirtäminen lainapainotteiseksi vähentää koulutuksen tasa-arvoa. Tilanteessa, jossa korkeakoulutettujen työttömien määrä kasvaa, haluaa hallitus lisätä epävarmoille työmarkkinoille siirtyvien opiskelijoiden huolta ja pelkoa velkavankeudesta. Tämä ei luo tulevaisuudenuskoa, vaan pahimmillaan romuttaa sitä.

Tulorajoista kiinni pitäminen tässä yhteydessä on paradoksaalista, koska se johtaa siihen, että opiskelijoiden mahdollisuuksia työskennellä opintojen ohessa rajoitetaan. Opintotuen tulorajat tuottavat lisäksi päänvaivaa monelle opiskelijalle, jotka joutuvat maksamaan takaisin tukikauksia tai lopettamaan työnteon kesken. Opiskeluaikainen työkokemus on tärkeä ensimmäinen kosketus työelämään ja monella alalla edellytys työn saamiselle. Haluamme siksi korottaa opiskelijoiden omia tulorajoja 50 prosentilla.

Opintotuen leikkausten peruminen tarkoittaisi myös sitä, ettei opintotuesta tulisi enemmän lainapainotteista ja sen myötä valtiontakauksen tarve vähentyisi, mikä tarkoittaa säästöä.

Etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta

Hallituksen tavoite nuorisotakuun kehittämiseksi nuorten elämänhallinnan tukemiseksi, opintopolkujen ja työllisyyden luomiseksi on sinänsä hyvä. Yhteinen vastuumme on toimia siten, että nuoret saavat parhaan mahdollisen alun elämään ja että yhteiskunta tukee erityistuen tarpeessa olevia. Tässä tavoitteessa onnistumiseksi tarvitaan voimavaroja. Jos nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn ei panosteta, aiheuttaa se pidemmän päälle huomattavasti suuremmat kustannukset. Sen lisäksi, että kyseessä on taloudellinen menetys, nuoren ihmisen syrjäytyminen on tietysti myös henkilökohtainen tragedia. Vuonna 2016 etsivää nuorisotyötä oli 97 prosentissa kunnistamme. Tavoite kokonaisvaltaisesta etsivästä nuorisotyöstä on keskeinen tasa-arvon ja alueellisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Siitä huolimatta, että hallituksen tarkoituksena on tehdä toiminnasta kattavaa, sillä ei ole valmiutta noudattaa tätä aikomusta turvaamalla riittävät resurssit. Sen

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 4

sijaan työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön määrärahoja on leikattu kunnolla. Tällä on vaaralliset seuraukset.

On sinänsä huomionarvoista, että TEM:n tekemä tutkimus osoittaa, että nuorisotakuun sisältämät toimenpiteet eivät kaikilta osin ole toimineet hyvin. Sitä tulisi nyt kuitenkin kehittää ja parantaa sen sijaan, että sen toimintaedellytyksiä heikennetään.

Nuorille tarkoitettuja palveluita tulisi nyt kehittää kunnissa niin, että ne ovat saatavissa yhden luukun periaatteen kautta, mahdollisimman matalalla kynnyksellä. Tällä hetkellä eri palvelut ovat hyvin hajautettuja. Nuorten elämäntilannetta tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti. Toiminnan kehittäminen ja sen valtakunnallistaminen vaativat kuitenkin riittäviä resursseja.

Varhaiskasvatus

Suomi on OECD-maiden keskiarvon alapuolella lasten osallistumisessa päivähoitoon ja esikouluun. Monissa muissa maissa lasten osallistumista varhaiskasvatukseen pidetään erittäin tärkeänä lasten kehitykselle. Suomessa sen sijaan on taipumus nähdä päivähoito ainoastaan lasten säilytyspaikkana vanhempien ansiotyönteon mahdollistamiseksi. Lasten oikeuden hyvään kasvuun, kasvatukseen ja koulutukseen ei pidä tämän vuoksi olla yhteiskunnan tarjoamissa toiminnoissa heikennysten kohteena valtiontaloudellisista syistä.

Hallituksen päätös jättää toteuttamatta varhaiskasvatuksen maksujen korotukset on askel oikeaan suuntaan, mutta tarvitsemme vielä toimia turvataksemme lasten osallistumisen laadukkaaseen varhaiskasvatukseen. Se, että ainoastaan noin 75 prosenttia yli kolmivuotiaista lapsista Suomessa osallistuu varhaiskasvatukseen, on suuri epäkohta. Taso on selvästi alempi kuin muissa Pohjoismaissa, joten siksi on välttämätöntä uudistaa varhaiskasvatusta Suomessa.

Subjektiiivisessa päivähoito-oikeudessa on kyse lasten oikeudesta laadukkaaseen lastenkasvatukseen. Perhesuhteet vaihtelevat, ja siinä yhteiskunnan mahdollisuudet toimiin ovat rajalliset, kun taas yhteiskunnan ohjausmekanismi parhaan mahdollisen alun antamiseksi elämään on kasvatuksessa ja koulutuksessa. Kaikki tutkimukset osoittavat, että laadukkaalla varhaiskasvatuksella on erittäin myönteiset ja pitkäkestoiset vaikutukset lapsen kehitykselle, aina teini-ikään asti.

Jokaisella yli kolmivuotiaalla lapsella pitäisi meidän mielestämme olla oikeus neljään tuntiin maksutonta varhaiskasvatusta päivässä. Tämä tarkoittaisi alentuneita päivähoitomaksuja, mikä taas osaltaan edesauttaa kannustinloukkujen purkamista.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

**Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 4**

Helsingissä 25.10.2017

Mikaela Nylander r

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 5

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 5

Perustelut

Yleistä

Hallituksen vuoden 2018 talousarvioesityksen suuri linja on, että pienillä panostuksilla yritetään paikata hallituksen valtavia koulutusleikkauksia. Korjaavien toimenpiteiden mittakaava on kuitenkin aivan eri kuin leikkausten. Hallituksen eriarvoisuutta kasvattava ja koulutuksellista tasa-arvoa uhkaava politiikka on vahvasti läsnä myös vuoden 2018 talousarvioesityksessä.

Suomen osaamispääoma on maan tärkein voimavara. On huolehdittava siitä, että Suomi ei jää jälkeen kehityksestä suhteessa muihin teollistuneisiin maihin. Meidän on nostettava kansallista osaamistasoaamme ja nostettava korkeakoulututkinnon suorittaneiden nuorten aikuisten osuus 50 prosenttiin. Tärkeimmät keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat koulutusjärjestelmän joustavuus, maksuttomuus, koulutuksen periytyvyyden vähentäminen ja elinikäinen oppiminen.

Hallituskauden aikana ohjattua tutkimusrahoitusta on lisätty muun muassa lippulaivahankkeiden kautta, mutta korkeakoulujen perusrahoitus on samalla vähentynyt. Korkeakoulujen perusrahoitusta on kasvatettava, jotta yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen autonomia ja edellytykset pitkäjänteiselle perustutkimukselle ja TKI-toiminnalle toteutuvat.

Tasa-arvoinen koulutusjärjestelmä ja kaikkien saatavilla olevat kulttuuripalvelut takaavat, että elinikäinen oppiminen on mahdollista kaikille. Tavoitteena on kasvattaa osaavia, ajattelevia kansalaisia, jotka tuntevat oikeutensa ja velvollisuutensa. Koko koulutusjärjestelmän varhaiskasvatuksesta aikuiskoulutukseen on kasvatettava tasa-arvoon ja moninaisuuteen.

Tutkimustieto varhaiskasvatuksesta ja perusopetuksesta osoittaa, että kasvatus ja koulutus ovat eriarvoistumassa alueellisesti, sukupuolten välillä ja eri taustoista tulevien lasten välillä. Nivelvaihetta varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen välissä sekä keinoja varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yhteistyön tiivistämiseksi on nyt pikaisesti pohdittava.

Toisen asteen koulutus on merkittävässä asemassa nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä. Jo nyt on nähtävissä hallituksen ammatilliseen koulutukseen kohdistuvien valtavien leikkausten seurauksia. Lähiopetuksen väheneminen kolahtaa nuoriin, joilla on muutenkin suurempi riski syrjäytyä.

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen merkitys lapsen kehitykselle tunnustetaan nykyään yleisesti ja varhaiskasvatusta on viime vuosina kehitetty ja tutkittu paljon. Päiväkodeissa lapset oppivat sosiaalisia taitoja, itseilmaisua ja yhdessä toimimista. Tutkimusten mukaan varhaiskasvatus tasoittaa perhetaustoisista aiheutuvia eroja ja luo perustan myöhemmälle hyvinvoinnille.

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 5

Hallituksen varhaiskasvatukseen liittyvät päätökset ovat kuitenkin ristiriidassa varhaiskasvatuksen kehittämisen kanssa. Hallituksen päätös keventää päivähoidon maksuja pieni- ja keskituloisilta on hyvä linjaus, mutta ei riitä paikkaamaan hallituksen muita toimia, joilla varhaiskasvatuksen laatua on heikennetty. Yksi merkittävimmistä heikennyksistä on päätös lopettaa subjektiivinen päivähoito-oikeus lukuisista kriittisistä asiantuntijalausunnoista huolimatta. Kunnilla on suuri valta varhaiskasvatuspalveluiden järjestämisessä, minkä vuoksi varhaiskasvatuspalvelut vaihtelevat alueellisesti kuntien taloudellisen tilanteen, työllisyyden ja maantieteellisten erojen myötä.

Monissa kunnissa päivähoito-oikeutta ei ole onneksi rajattu. Subjektiivinen päivähoito-oikeus on palautettava, jotta kaikilla lapsilla on samanlainen oikeus varhaiskasvatukseen riippumatta asuinpaikkakunnasta tai perheen tilanteesta.

Päivähoito-oikeuden rajaaminen lisää myös byrokratiaa kunnissa. Lisäksi tarveharkintaisuus voi johtaa perheiden leimaamiseen, eikä vaikeissa tilanteissa olevilla perheillä välttämättä riitä voimavaroja kokoaikaisen päivähoitopaikan hakemiseen, vaikka he voisivatkin olla siihen oikeutettuja.

Päivähoito-oikeuden rajoittaminen vaikeuttaa paitsi monesti rankan pikkuvauva-arjen pyörittämistä myös työnhakua ja keikkatöiden tekemistä. Rajausta lisää joustamattomuutta eikä vastaa perheiden ja lasten todellisia tarpeita. Perheet osaavat itse parhaiten arvioida, mikä varhaiskasvatuksen muoto ja pituus perheiden elämäntilanteeseen parhaiten sopii. Varhaiskasvatusta voidaan pitää myös matalan kynnyksen palveluna, jolla tuetaan vanhemmuutta ja tarjotaan lapsille pedagogista kasvatusta.

Lisäksi hallitus kasvatti yli 3-vuotiaiden lasten päivähoidon ryhmäkokoja, mikä heikentää varhaiskasvatuksen laatua merkittävästi. Ryhmäkokojen kasvattaminen vaarantaa varhaiskasvatuksen tavoitteet monipuolisen pedagogisen toiminnan toteuttamisesta, pysyvistä vuorovaikutussuhteista, lapsen yksilöllisen tuen tarpeen tunnistamisesta sekä turvallisuudesta ja terveellisestä varhaiskasvatusympäristöstä.

Lasten lisäksi ryhmäkokojen kasvattaminen kuormittaa kohtuuttomasti päiväkotien henkilökuntaa. Henkilöstö on jo ennen ryhmäkokojen kasvattamista ollut ääri rajoilla. Opetus- ja kulttuuriministeriön tänä syksynä julkaistuun kyselyyn vastanneista lastentarhanopettajista 39 prosenttia harkitsee siirtymistä pois alalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettajista noin kolmasosa (32 %) harkitsee alan vaihtamista ja lastenhoitajista 29 %. Perhepäivähoitajien osuus alan vaihtoa harkitsevista oli pienin (23 %).

Merkittävin syy alan vaihtamiseen on huono palkkaus, mutta toiseksi yleisin syy on työn henkinen ja fyysinen raskaus. Kolmannes opetus- ja kulttuuriministeriön kyselyyn vastanneista ilmoitti, ettei kelpoisia henkilöitä ole saatavilla riittävästi vakituisiin tai määräaikaisiin työsuhteisiin. Tämä koskee erityisesti yliopistokoulutettuja lastentarhanopettajia. Ryhmäkokojen kasvattaminen pahentaa päiväkoteja pitkään vaivannutta työvoimapulaa ja varhaiskasvatuksen henkilöstön siirtymistä muihin työtehtäviin. Hallituksen lisärahoitus yliopistolliseen lastentarhanopettajakoulutukseen ei auta, jos valmistuvat opettajat eivät pysy alalla kuormittavaksi koetun työn vuoksi.

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 5

Edellä mainituilla perusteilla ehdotan, että eduskunta lisää 6 600 000 euroa momentille 29.10.20 subjektiivisen päivähoito-oikeuden palauttamiseksi ja että eduskunta lisää 16 000 000 euroa momentille 29.10.20 varhaiskasvatuksen hoitajamitoituksen parantamiseen.

Perusopetus

Peruskoulu eriarvoistuu. Oppimistulokset ovat laskeneet, ja sekä alueelliset että sukupuolten väliset erot ovat kasvaneet. Koulujen väliset erot kasvavat kovaa vauhtia kuntien välillä sekä kuntien sisällä. Entistä harvempi oppilas saavuttaa perusopetuksen vähimmäistavoitteet ja entistä useampi tarvitsee tehostettua opetusta tai erityistukea. Myös koulussa viihtyminen on vähentynyt, eikä oppilaiden motivaatio ole entisellä tasolla. Perusopetuksesta löytyy jopa 38 lapsen ryhmiä.

Lasten sosioekonominen tausta vaikuttaa aiempaa enemmän oppimistuloksiin. Peruskoulu ei siis takaa kaikille lapsille tasa-arvoisia mahdollisuuksia oppia uutta, viihtyä koulussa ja menestyä opinnoissa.

Perusopetus tarvitsee kehittämistä ja lisäresursseja. Lisäksi erityisopetukseen on panostettava. Suomalaisen peruskoulujärjestelmän vahvuuden on tulevaisuudessakin oltava, että jokaisella lapsella on taustasta ja asuinpaikasta riippumatta oikeus laadukkaaseen opetukseen. Pienemmät opetusryhmät mahdollistavat yksilöllisen opetuksen ja oppilaiden erityistarpeiden ja kouluviihtyvyyden huomioimisen. Opetushenkilökuntaa on oltava riittävästi, jotta yksilöllisiä oppimispolkuja voidaan toteuttaa.

Vanhempainliiton teettämän kyselyn mukaan kolmannes vanhemmista on sitä mieltä, että maksuton perusopetus ei käytännössä toteudu, vaan vanhempien taloudellista osallistumista edellytetään. Koulutuksellisen tasa-arvon näkökulmasta on huolestuttavaa, että 36 % alakoululaisten vanhemmista ja 32 % yläkoululaisten vanhemmista toi esiin, että vanhempien keräämillä varoilla rahoitetaan aikaisempaa enemmän koulun hankintoja, jopa oppimateriaaleja.

Luottamusta omaan lähikouluun on vahvistettava, jotta alueiden eriytyminen pysähtyy. Kun mahdollisimman moni perhe taustasta riippumatta valitsee lähikoulun, alueet pysyvät elinvoimaisina ja peruskoulun idea erilaisista taustoista lähtevien lasten yhdistäjänä toteutuu.

Hallitus on leikannut koulutuksellisen tasa-arvon parantamiseen tähtääviä rahoja. Ensi vuoden lisäpanostus, 25 miljoonaa euroa peruskoulun tasa-arvon vahvistamiseen ei ole riittävä paikkaamaan peruskoulun eriarvoistumiskehitystä. Hankerahoitus ei riitä korvamaan koulutuksen perusrahoitukseen tehtyjä leikkauksia. Vasemmistoliitto haluaa varmistaa, että suomalainen peruskoulu on jatkossakin yksi maailman parhaista kaikille lapsille.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotan, että eduskunta lisää 30 000 000 euroa momentille 29.10.30 perusopetuksen ryhmäkokojen pienentämiseen ja laadullisen tasa-arvon parantamiseen.

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 5

Ammatillinen koulutus

Hallitus on leikannut ammatillisesta koulutuksesta roimalla kädellä. Enimmillään yksittäisen koulutuksen järjestäjä menettää yli viidenneksen rahoituksestaan. Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry:n laskelmien mukaan vuonna 2017 toteutettu 190 miljoonan euron leikkaus on kasvanut, ja leikkaukset nousevat tosiasiasa 220 miljoonaan euroon. Rahoitusta vähentävät entisestään vuosien 2014—2016 leikkauksista johtuva kustannustason aleneminen ja kilpailukykysojimus. Vanhat leikkaukset aiheuttavat siis lisäleikkauksia nykyisellä rahoitusmallilla.

Leikkauksia loiventamaan luvatut lisärahoitukset ammatillisen koulutuksen reformin toteuttamiseen eivät paikkaa suuria leikkauksia. Leikkausten seurauksena suurin osa kouluista on joutunut leikkaamaan yli kymmenesosan budjetista, ja oppilaitoksista katosi viime vuonna 1 600 työpaikkaa. On selvää, että näin merkittävät irtisanomiset vaikuttavat opetuksen sisältöön ja oppilaitosten ilmapiiriin negatiivisesti sekä hankaloittavat ammatillisen koulutuksen reformin läpiviientä.

Kun ammatillisen koulutuksen oppilaitoksissa luovitaan läpi miljoonien säästöistä ja samalla valmistaudutaan ammatillisen koulutuksen reformiin, on jouduttu esimerkiksi vähentämään lähiopetusta. Lähiopetuksen väheneminen on haaste monelle teini-ikää läpikäyväälle opiskelijalle, mutta erityisesti se kolahtaa niihin oppilaisiin, joilla on oppimisvaikeuksia, mielenterveys- tai päihdeongelmia tai muuta erityisen tuen tarvetta. Lähiopetus on erityisen tärkeää maahanmuuttajien koulutuksessa ja kotoutuksessa. Kaikki nuoret tarvitsevat aikuistumisen kynnyksellä opettajan tukea opiskelussa ja työelämään oppimisessa.

Ammatillisen koulutuksen on oltava saavutettavissa joka puolella Suomea, ja hallituksen leikkaukset ovat vakava uhka saavutettavuudelle. Nuorten syrjäytyminen näyttää erilaiselta maan eri osissa, ja se on ollut kasvussa erityisesti Pohjois- ja Itä-Suomessa. Kasvukeskuksissa on kova kilpailu opiskelupaikoista, ja tämä vaikuttaa maahanmuuttajien syrjäytymiseen, ellei ongelmaan tartuta tarvittavilla resursseilla. Jo nyt liian suuri osa nuorista jää pelkän peruskoulun varaan ja syrjäytymisuhan alle, ja tämä joukko uhkaa kasvaa merkittävästi hallituksen leikkausten takia.

Hallituksen leikkaukset ammatilliseen koulutukseen vaarantavat ammatillisen koulutuksen reformin läpiviemistä. Noin puolet peruskoulun päättävistä nuorista jatkaa ammatilliseen koulutukseen, ja reformi koskettaa arviolta 300 000 opiskelijaa. Monet opettajat kokevat, että tunnit eivät riitä opetussuunnitelmien tavoitteisiin. Työpaikoilla lisääntyvä oppiminen voi sopia monelle opiskelijalle, mutta haasteena on riittävän ohjauksen saaminen. Työelämän painottamisesta ei saa tulla vain uusi säästökeino, jonka hinnan maksavat opiskelijat.

Toisen asteen oppimateriaalien maksuttomuuteen siirtymistä on selvitettävä. On hälyttävää, että ammatillisessa koulutuksessa koulutuksen keskeyttämiseen on vaikuttanut rahan puute ainakin jonkin verran lähes joka kolmannella opiskelijalla. Toisen asteen koulutus on merkittävässä asemassa nuorten syrjäytymisen estämisessä. 15 % nuorista ei kuitenkaan ole suorittanut toisen asteen tutkintoa 25 ikävuoteen mennessä.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotan, että eduskunta lisää 220 000 000 euroa momentille 29.20.30 ammatilliseen koulutukseen sekä että eduskunta lisää luvun 29.10 perusteluihin maininnan, että käynnistetään selvitys lukiokoulutuksen oppimateriaalien maksuttomuuteen siirtymi-

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 5

sestä ja luvun 29.20 perusteluihin maininnan, että käynnistetään selvitys ammatillisen koulutuksen oppimateriaalien maksuttomuuteen siirtymisestä.

Korkeakoulutus

Hallituksen budjettiesityksessä korkeakouluopetuksen ja tutkimuksen määrärahat vähenevät noin 20,5 miljoonaa euroa tähän vuoteen verrattuna. Erilaisilla hankerahoituksilla ei pystytä paikkaamaan perusrahoituksen ongelmia. Vakiintunut ja ennustettava rahoitus on tärkeää tutkimuksen ja opetuksen kehittämiseksi pitkällä aikavälillä.

Vuonna 2015 yliopistolakia muutettiin hallituksen esityksestä väliaikaisesti siten, että vuosina 2016—2019 yliopistoille osoitettavaa talousarvion määrärahaa ei koroteta yliopistoindeksin mukaista vuotuista kustannustason nousua vastaavasti. Opetus- ja kulttuuriministeriön laskelman mukaan indeksien korottamatta jättämisen vaikutus yliopistoille on noin 15 miljoonaa euroa vuonna 2017. Vasemmistoliiton mukaan indeksijäädytyksistä on luovuttava.

Tämä ns. yliopistoindeksin jäädyttäminen on kuitenkin vain yksi nykyisen hallituksen yliopistoihin kohdistamista leikkauksista. Hallituksen päätökset ovat rapauttaneet yliopistojen perustointoja ja johtaneet massiivisiin irtisanomisiin. Irtisanomiset ovat vaikuttaneet yliopistojen kykyyn uudistua ja uudistaa yhteiskuntaa. Edellytykset laadukkaan perustutkimuksen tekemiseen ovat heikentyneet. Vasemmistoliiton tavoitteena on korkeakoulujen perusrahoituksen kasvattaminen, mikä on keskeinen keino toteuttaa yliopistojen autonomiaa ja luoda edellytyksiä pitkäjänteiselle perustutkimukselle.

Yliopistoilla on yhteiskunnallisia velvoitteita myös opiskelijoita kohtaan. Opetuksen laatu ja tarjonta kärsivät leikkauksista. Hallinnon vähentäminen vähentää samalla opiskelijan opintojen ohjauksen ja muun opintoneuvonnan määrää, mikä hidastaa valmistumista. Koulutuksen muutosten seuraukset näkyvät vasta pitkän ajan kuluttua, ja siksi koulutuksen kehittäminen edellyttää pitkäjänteisyyttä.

Ammattikorkeakouluissa on tehty viime vuosina mittavia irtisanomisia, eikä eläköityneen henkilökunnan tilalle ole palkattu uusia. Erilaiset työolobarometrit todistavat, että ammattikorkeakouluissa voidaan erittäin huonosti. Työssä jaksaminen on heikentynyt ja työn kuormittavuus lisääntynyt, mikä voi heijastua myös opiskelijoihin. Ammattikorkeakoulujen perusrahoituksen taso on korjattava.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotan, että eduskunta lisää 78 900 000 euroa momentille 29.40.50 yliopistojen toimintaan ja että eduskunta lisää 39 000 000 euroa momentille 29.40.55 ammattikorkeakoulujen toimintaan.

Vapaa sivistystyö

Vapaan sivistystyön oppilaitosten käyttökustannuksiin tulee ensi vuonna lisäys, mutta se ei paikkaa tarpeeksi viime vuosien leikkauksia.

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 5

Vapaa sivistystyö on Suomessa merkittävässä roolissa elinikäisen oppimisen ja ihmisten hyvinvoinnin ja tasa-arvon edistämiseksi sekä maahanmuuttajien kotouttamiseksi. Opiskelijoita on oppilaitoksissa yhteensä noin miljoona. Vapaan sivistystyön oppilaitosten valtionosuuksia ja -avustuksia on leikattu useiden vuosien ajan. Lisäksi vapaan sivistystyön oppilaitosten toimintaa hankaloittaa hallituksen päätös indeksikorotusten jäädyttämisestä opetus- ja kulttuuritoimen hallinnonalalla vuosiksi 2016—2019. Opetuksen järjestäjissä huolta aiheuttavat myös puheet siitä, että indeksijäädetykset jäisivät pysyviksi. Rahoituksen leikkaaminen ja epävarmuuden kasvu vaikeuttavat oleellisesti toiminnan suunnittelemista. Vasemmistoliitto vaatii indeksijäädetysten perumista.

Leikkausten keskellä vapaan sivistystyön tarjoaman koulutuksen kysyntä on kuitenkin suurta. Leikkausten vuoksi koulutusmaksuja on jouduttu viime vuosina korottamaan ja koulutustarjontaa supistamaan erityisesti haja-asutusalueilla, mikä vaarantaa koulutuksellista tasa-arvoa ja koulutuksen alueellista kattavuutta.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotan, että eduskunta lisää 5 032 000 euroa momentille 29.10.31 vapaan sivistystyön oppilaitosten käyttökustannuksiin.

Kulttuuri

Valtion tuki on Suomen kaltaisessa pienessä maassa välttämätöntä elinvoimaisen ja koko maan kattavan monipuolisen taiteen ja kulttuurin mahdollistamiseksi. Ilman valtion tukea monien museoiden, teatterien ja orkesterien toiminta ei olisi mahdollista. Taiteen ja kulttuurin vakaa rahoitus pohja mahdollistaa myös sen, että taiteen ja kulttuurin työntekijöille maksetaan oikeudenmukaista palkkaa ja työehdot ovat kunnossa. Kun valtion tukijärjestelmä on kunnossa, myös uudet toimijat pääsevät sen piiriin nykyistä paremmin vanhojen toimijoiden kärsimättä. Rahoitusjärjestelmän periaatteita on oltava jatkuvuus, ennakoitavuus ja läpinäkyvyys.

Kilpailukykyopimuksen varjolla tehtävien leikkausten seurauksena kulttuuri on joutumassa todella ahtaalle, eikä alan kehittäminen ole jatkuvien leikkausten keskellä helppoa. Kulttuuriala on työvoimavaltainen ala ja alueellisesti merkittävä työllistäjä. Leikkaukset iskevät väistämättä henkilökunnan määrään. Taide ja kulttuuri ovat myös kasvavia ventialoja.

Kehittyneeseen yhteiskuntaan kuuluu kattava, monipuolinen, korkealaatuinen ja kaikkien saatavilla oleva taide- ja kulttuurielämä. Kansallista ylpeydenaihetta tulee edistää eikä tietoisesti köyhdyttää.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotan, että eduskunta lisää 2 230 000 euroa momentille 29.80.31 valtionosuuksiin ja -avustuksiin teattereiden, orkestereiden ja museoiden käyttökustannuksiin.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto SiVL 17/2017 vp
Eriävä mielipide 5

Helsingissä 25.10.2017

Li Andersson vas